

Determinants of Hope for a Future Job in Tehran

Arezoo Bagheri

Associate Professor of Applied Statistics, Institute of Comprehensive and Specialized Population Studies and Management, Tehran, Iran.

Mahsa Saadati *

Associate Professor of Biostatistics, Institute of Comprehensive and Specialized Population Studies and Management, Tehran, Iran.

Adel Abdolahi

Assistant Professor of Economic Sociology and Development, Institute of Comprehensive and Specialized Population Studies and Management, Tehran, Iran.

Abstract

Hope for a future career, as one of the dimensions of social hope, can lead to the promotion of economic and social resilience in society. The present article studies the demographic and socio-economic factors affecting work hope in Tehran. Data of 1200 respondents were collected through a researcher-made questionnaire and multi-stage stratified sampling with proportional allocation in 2017 and analyzed applying Generalized Structural Equations Method (GSEM). Findings showed that women comparing to men, the unemployed compared to the employed and residents of less-developed and middle-developed areas comparing to other areas had less hope for a future career. By increasing age and psychological insecurity feeling, hope for a future career decreases and with the increase in the number of years of education and organizational trust, the hope for a future career increases. The results also showed that failure to meet the job expectations of respondents, especially women, the unemployed, residents of less developed area and the elderly leads to polarization of society and formation of class divisions. The policy message of the present study is that in order to spread work hope among the citizens of Tehran, the positive impact of educational level and organizational trust variables, especially among residents of developed area should be used as a valuable opportunity.

Keywords: Hope for a Future Career, Organizational Trust, Socio-economic Insecurity Feeling, Psychological Insecurity Feeling.

* Corresponding Author: mahsa.saadati@gmail.com mahsa.saadati@psri.ac.ir

How to Cite: Bagheri, A; Saadati, M Abdolahi, A. (2022). Work Hope Determinates in Tehran city, *Journal of Social Development and Welfare Planning*, 14(52), 1-41.

تعیین‌کننده‌های امید به آینده شغلی در شهر تهران

آرزو باقری

دانشیار آمار کاربردی، مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور، تهران، ایران.

مهسا سعادت *

دانشیار آمار زیستی، مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور، تهران، ایران.

عادل عبدالمهی

استادیار جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور، تهران، ایران.

چکیده

امید به آینده شغلی، به‌عنوان یکی از ابعاد امید اجتماعی، می‌تواند منجر به ارتقای تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی در جامعه شود. مقاله حاضر، به مطالعه عوامل جمعیتی و اقتصادی-اجتماعی مؤثر بر امید به آینده شغلی در شهر تهران می‌پردازد. اطلاعات ۱۲۰۰ پاسخگو از طریق پرسشنامه محقق ساخته و نمونه‌گیری طبقه‌بندی چندمرحله‌ای با تخصیص متناسب در سال ۱۳۹۶ گردآوری و با استفاده از روش معادلات ساختاری تعمیم یافته تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که زنان نسبت به مردان، غیر شاغلین نسبت به شاغلین و ساکنین مناطق کم برخوردار و نیمه برخوردار نسبت به سایر مناطق امید به آینده شغلی کمتری داشتند. با افزایش سن و احساس ناامنی روانی، امید به آینده شغلی کاهش و با افزایش تعداد سال‌های تحصیلی و اعتماد سازمانی امید به آینده شغلی افزایش می‌یابد. نتایج حاکی از آن بود که برآورده نشدن انتظارات شغلی پاسخگویان، بویژه زنان، غیر شاغلین، ساکنین مناطق کمتر برخوردار و افراد مسن منجر به دوقطبی شدن جامعه و شکل‌گیری شکاف‌های طبقاتی می‌شود. پیام سیاستی مطالعه حاضر این است که به‌منظور اشاعه و گسترش امید به آینده در بین شهروندان تهرانی باید از اثرگذاری مثبت متغیرهای سطح تحصیلی و اعتماد سازمانی، بویژه در بین ساکنین مناطق برخوردار، به‌عنوان فرصتی ارزشمند استفاده کرد.

واژه‌های کلیدی: امید به آینده شغلی، اعتماد سازمانی، اعتماد عمومی، احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی، احساس ناامنی روانی

مقدمه

یکی از شاخص‌های کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی امید به آینده است (صفری و طوافی، ۱۳۹۶: ۱۶۰). امروزه، امید و امیدواری جایگاه خاصی در سلامت و پیشرفت فرد و جامعه دارد (Hinds, 2004: 929). امید در بردارنده تصورات افراد نسبت به آینده است و فرایندی از تفکر در مورد اهداف، همراه با انگیزش برای حرکت به سمت آن اهداف و نیز راه‌های رسیدن به آن اهداف است (Baljani, et al., 2011: 60; Augustin, 2014: 28). نقطه مقابل آن یعنی ناامیدی، از مباحث مهمی است که در دهه اخیر مورد توجه جامعه شناسان، روان شناسان و سیاست‌گذاران قرار گرفته است.

ناامیدی به‌عنوان تحمل وضعیت فائق نیامدنی تعریف می‌شود که در آن دستیابی به هیچ هدفی مورد انتظار نیست و زیان‌های فراوانی برای فرد و جامعه به دنبال دارد (Huen, et al., 2015: 4). عدم امید به آینده شاخصی از رکود، توقف جامعه، سرخوردگی و انفعال آن محسوب می‌شود (حسن‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۳؛ علیزاده اقدم، ۱۳۹۱: ۱۹۱؛ ارجمندی نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۵). هر چه افراد جامعه نسبت به زندگی و جامعه خود امیدوارتر باشند، میزان مشارکت آنها در ساختن آن بیشتر خواهد بود و در مقابل به میزانی که افراد نسبت به زندگی، نظام اجتماعی و سیاسی ناامید باشند، میزان مشارکت کمتری در ساختن آن خواهند داشت و می‌توانند همچون نیرویی منجر به تخریب جامعه و زندگی شوند (ارجمندی نیا و همکاران، ۱۳۹۱: ۸).

بر اساس گزارش مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری در سال ۱۳۹۶ تحت عنوان «آینده پژوهی ایران»، ناامیدی درباره آینده به‌عنوان پنجمین مسئله مهم کشور از میان هفت مسئله مهم اجتماعی قرار گرفته است (مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، ۱۳۹۶: ۲۱۷). همچنین، مطالعه غفاری تحت عنوان سنجش سرمایه اجتماعی در سال ۱۳۹۳ با در نظر گرفتن گویه‌های وضعیت رفاهی، اقتصادی، نابرابری اجتماعی، پایبندی به ارزش‌های اخلاقی و دینی، وحدت و همدلی، جرم و جنایت و فقر و نداری به ارزیابی امید به آینده پرداخته است.

یافته‌های این مطالعه بیانگر آن است که تنها حدود ۲۴ درصد از مردم ایران آینده را بهتر ارزیابی می‌کنند و حدود ۷۶ درصد از مردم معتقدند که آینده بدتر می‌شود (۴۳/۸ درصد) یا فرقی نمی‌کند (۳۲ درصد). با محاسبه میانگین ارزیابی از آینده برحسب استان‌ها در این طرح، شهروندان کلان‌شهر تهران در رتبه نهم در مقایسه با مردم سایر شهرهای ایران، آینده را بدتر ارزیابی می‌کردند که با توجه به تغییرات قابل توجه متغیرهای عینی در این شهر، شکل‌گیری چنین وضعیتی حکایت از ناامیدی بیشتر مردم نسبت به آینده خود، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل ایجاد فشار روانی بر توده مردم، در مقایسه با مردم سایر شهرهای ایران دارد. همچنین نتایج این طرح نشان داد که ۱۷/۷ درصد ناامیدی خیلی کم و کم، ۲۶/۹ درصد آنان ناامیدی در حد متوسط و ۵۵/۴ درصد ناامیدی زیاد و خیلی زیادی داشتند (غفاری، ۱۳۹۳: ۴۴۰).

نتایج دومین گزارش آینده‌بان، رسانه تخصصی آینده‌پژوهی در سال ۱۳۹۴ نیز به نقش یاس و سرخوردگی جوانان به‌عنوان مسئله مهمی که ایران با آن روبروست، اشاره دارد (آینده‌بان، ۱۳۹۴: ۵). نتایج مطالعه عبدالهی (۱۳۹۶) نیز نشان داد که در میان پاسخگویان تهرانی، ۳۸/۲ درصد نسبت به اهدافی که قصد دارند در زندگی دنبال کنند، ۳۴/۱ درصد نسبت به بهبود توان مالی، ۴۲/۳ درصد نسبت به بهتر شدن کیفیت زندگی و ۴۷ درصد نسبت به افزایش رضایت از زندگی خود در این شهر امیدوار بودند. به نظر می‌رسد در جامعه ایران به‌خصوص کلان‌شهر تهران با صنعتی شدن زندگی اجتماعی، رشد شهرنشینی و افزایش جمعیت، مسائل متعددی امید به آینده شهروندان را تحت تأثیر قرار می‌دهند که بررسی آن را در شرایط کنونی جامعه و با توجه به افزایش تعداد جوان و اهمیت مسئله اشتغال در کشور ضروری است (عبدالهی، ۱۳۹۶: ۵۲).

وجود احساس امنیت، اعم از امنیت اقتصادی، اجتماعی و روانی در کنار مقولاتی دیگر مثل اعتماد سازمانی و نهادی از جمله عواملی هستند که امید به آینده به‌ویژه امید به آینده شغلی را در بین افراد جامعه گسترش می‌دهد. به‌طور کلی امید به آینده و احساس امنیت یکی از مهم‌ترین مسائلی هستند که جوامع بشری امروزه با آن مواجه هستند.

تعیین کننده‌های امید به آینده شغلی در شهر... ، باقری و همکاران | ۵

به عبارت دیگر، نیاز به امنیت همزاد مدرنیته نظیر شهرنشینی و اکتسابی شدن مشاغل می‌باشد. به زعم آنتونی گیدنز^۱ (۱۹۹۲) احساس ناامنی از خصایص بارز مدرنیته است و دنیای امروزی سرشار از مخاطره و ریسک می‌باشد. بدیهی است که میزان این مخاطرات در جوامع مختلف متفاوت می‌باشد و جوامعی که از تاب‌آوری اقتصادی و اجتماعی بالایی برخوردار باشند، می‌توانند امنیت کافی را برای اعضای آن جامعه ایجاد کنند.

نرخ بیکاری یکی از شاخص‌هایی است که در بررسی تاب‌آوری اقتصادی جوامع مورد توجه قرار می‌گیرد و بالا بودن نرخ بیکاری جز شاخص‌های کلانی است که می‌تواند بر روی امید به آینده شغلی تأثیرگذار باشد (گیدنز، ۱۳۸۰: ۵۰). نتایج آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران حاکی از آن است که از سال ۱۳۸۹ تا سال ۱۳۹۶، نرخ بیکاری حدود ۲۰ درصد می‌باشد. همچنین ماندگاری شغلی در بازار کار را می‌توان به عنوان شاخص تأثیرگذار دیگری در نظر گرفت. بر اساس گزارش مرکز آمار و اطلاعات راهبردی وزارت کار، مدت اشتغال بیش از یک پنجم شاغلان کشور به ۳ سال هم نمی‌رسد. نتایج بررسی میدانی وزارت کار طی سال ۱۳۹۶ نشان داد که طول مدت اشتغال در شغل اصلی حدود ۵۴/۵ درصد شاغلان کمتر از ۱۰ سال، برای حدود ۲۴/۹ درصد شاغلان بین ۱۰ تا ۲۰ سال، برای ۱۲/۹ درصد شاغلان بین ۲۰ تا ۳۰ سال و تنها برای ۷/۷ درصد آنان بیش از ۳۰ سال بوده است (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۶: ۱۵).

با توجه به مباحث مذکور، پژوهش حاضر درصدد پاسخ به این سؤالات است که عواملی مانند احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی و احساس ناامنی روانی چه تأثیری بر امید به آینده شغلی پاسخگویان دارد؟ متغیرهایی مانند اعتماد سازمانی و اعتماد عمومی که نشأت گرفته از ساختار سیاسی و اجتماعی جامعه هستند، چگونه بر کاهش و یا افزایش امید به آینده شغلی تأثیر می‌گذارند؟ همچنین به میزان اثرگذاری متغیرهای زمینه‌ای و جمعیتی از قبیل جنسیت، سن، تعداد سال‌های تحصیل، وضع فعالیت، سطح برخورداری محل سکونت پاسخگویان، تعداد فرزندان، هزینه خانوار و میزان مصرف اینترنت بر امید به آینده

1. Anthony Giddens

شغلی پاسخ داده شود. آگاهی از نتایج بدست آمده از پرسش‌های فوق می‌تواند در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی و اجتماعی، مورد استفاده قرار گیرد.

مرور پیشینه تحقیق

مرور پیشینه پژوهش نشان داد که بیشتر پژوهش‌ها در مورد امید به آینده شغلی در جامعه دانشجویان صورت گرفته‌اند و کمتر به بررسی زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی مؤثر بر امید به آینده شغلی شهروندان پرداخته شده است. بنابراین در این بخش به مرور پژوهش‌های مرتبط و نزدیک با موضوع تحقیق پرداخته می‌شود.

مطالعه غفاری (۱۳۹۳) با عنوان سنجش سرمایه اجتماعی حاکی از معناداری همبستگی میان متغیرهای محل سکونت، سن، سطح تحصیلی، وضع فعالیت، وضعیت تأهل و مذهب با ناامیدی بود (غفاری، ۱۳۹۳: ۴۴۰).

مطالعه جامعه‌شناختی امید به آینده که توسط داداش زاده (۱۳۹۲) انجام شد، نشان داد که متغیرهای سرمایه اجتماعی، سرمایه اقتصادی، سرمایه فرهنگی، رضایت از زندگی، هوش معنوی، تاب‌آوری و احساس امنیت بر امید به آینده تأثیرگذار هستند (داداش زاده، ۱۳۹۴: ۱۱۵).

پژوهش هزارجریبی و صفری شالی (۱۳۹۲) نشان داد که تأثیر متغیرهای احساس مقبولیت اجتماعی، ارضای نیازهای عاطفی، سن، احساس عدالت توزیعی، فضای مناسب اخلاق عمومی، عدم احساس محرومیت، پابندی به ارزش‌های دینی بر احساس شادکامی به‌عنوان بعد روانی امید به آینده معنادار و مستقیم می‌باشند (هزارجریبی و صفری شالی، ۱۳۹۲: ۴۰).

علیزاده اقدم (۱۳۹۱) و صفری و طوافی (۱۳۹۶) به بررسی میزان امید به آینده، در بین دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن پرداختند. نتایج مطالعه علیزاده اقدم نشان داد که میزان امید به آینده دانشجویان از میزان دین‌داری، انسجام، اعتماد اجتماعی و سرمایه فرهنگی متأثر می‌شود (علیزاده اقدم؛ ۱۳۹۱: ۱۹۸).

تعیین کننده‌های امید به آینده شغلی در شهر...، باقری و همکاران | ۷

همچنین نتایج مطالعه صفری و طوافی (۱۳۹۶) حاکی از آن بود که متغیرهای نشاط اجتماعی، احساس محرومیت و احساس عدالت اجتماعی، بیش‌ترین سهم را در تبیین تحقق امید به آینده داشته‌اند (صفری و طوافی، ۱۳۹۶: ۱۳۵).

تأثیر امنیت اجتماعی بر امید به آینده نیز توسط حسنی مطالعه شد که نتایج این پژوهش حاکی از آن بود که میان امید به آینده و احساس امنیت رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد (حسنی، ۱۳۹۷: ۱۱۹) که این یافته با یافته‌های چلبی و موسوی (۱۳۸۷: ۵۰) و هزارجریبی و صفری شالی (۱۳۸۹: ۶۶) مطابقت داشت. یافته‌های این پژوهش نشان داد که احساس امنیت شغلی بیشترین ضریب تأثیرگذاری نسبت به سایر متغیرها و احساس امنیت مالی و عاطفی بر امید به آینده دانشجویان تأثیر معناداری داشت که تأیید این روابط همخوانی ضمنی نظریه کارکردگرایی ساختاری با جامعه مورد مطالعه را نشان می‌داد.

فرجی و همکاران (۱۳۹۲) به بررسی رابطه انتظارات از رشته تحصیلی و نگرش نسبت به آینده شغلی در دانشجویان دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی جندی شاپور اهواز در سال ۱۳۹۲ پرداختند (فرجی و همکاران، ۱۳۹۴: ۴۷). نتایج این مطالعه نشان داد که ۷۹/۳ درصد از دانشجویان به آینده شغلی خود امیدوار و بسیار امیدوار بودند و بین متغیر جنسیت و امید به آینده شغلی ارتباط آماری معنی‌داری وجود داشت. دانشجویان پسر نسبت به دانشجویان دختر به آینده شغلی خود ناامیدتر بودند. آزمون‌های آماری نیز معناداری ارتباط میان متغیر وضعیت اقتصادی با آینده شغلی را تأیید کردند.

در مطالعه دیگری، مقایسه نگرش دختران و پسران دانشجوی دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، نسبت به آینده شغلی بررسی و معناداری اختلاف دیدگاه آنان تأیید شد. نتایج این مطالعه نشان داد که مردان بیشتر از زنان نسبت به آینده شغلی خود نگرانند (هدایتی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۸۰).

وحید دستجردی و نیلفروشان (۱۳۹۴) به بررسی عوامل مرتبط با امید شغلی ۳۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه اصفهان پرداختند. نتایج نشان داد که حمایت خانواده به‌طور غیرمستقیم از طریق پرستیژ و قدرت اجتماعی با امید شغلی رابطه داشت. از میان ابعاد

موقعیت اجتماعی ادراک شده، بعد قدرت اجتماعی از طریق خودکارآمدی با امید شغلی رابطه غیرمستقیم و بعد پرستیژ اجتماعی^۱ با امید شغلی رابطه مستقیم داشت. خودکارآمدی نیز به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با امید شغلی مرتبط بود.

نتایج پیمایشی با عنوان «مسیرهای پیشرفت جوانان جهان» که توسط مؤسسه ایپسوس^۲ در فاصله سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ در ۳۲ کشور جهان، بین ۷۰۰۰ جوان ۱۸ تا ۲۴ ساله پیرامون دیدگاه‌ها و انتظارات اقتصادی انجام شده، نشان داد که اکثر جوانان نسبت به فرصت‌های شغلی در آینده خوش‌بین هستند. در واقع ۷۰ درصد آنها معتقد بودند که فرصت‌های زیادی دارند که در مشاغل مورد علاقه خود موفق شوند (Ipsos, 2017: 3). با وجود اهمیت پژوهش درباره امید به آینده شغلی به‌عنوان یکی از ابعاد امید به آینده و پایش آن در کلان‌شهر تهران، پژوهش‌های صورت گرفته به بررسی میدانی این شاخص و تعیین‌کننده‌های مؤثر بر آن نپرداخته و محدود پژوهش‌های انجام شده بر شاخص کلی امید به آینده و عوامل مؤثر بر آینده (صفری شالی و طوافی، ۱۳۹۶: ۱۴۱، عبد‌الهی، ۱۳۹۶: ۸۵) متمرکز و برخی دیگر به بررسی رابطه امید به آینده شغلی در بین جامعه دانشجویی در ایران (اکبرزاده و همکاران؛ ۲۰۱۴: ۱۶۰، وحید دستجردی و نیلفروشان، ۲۰۱۳: ۲۰) پرداخته‌اند. از این‌رو، پژوهش حاضر با تمرکز بر امید به آینده شغلی و در نظر گرفتن متغیرهای مهمی نظیر احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی، احساس ناامنی روانی، اعتماد سازمانی و اعتماد عمومی درصدد بررسی نحوه اثرگذاری این عوامل بر امید به آینده شغلی در شهر تهران است.

مبانی نظری

در دهه اخیر، پس از ظهور روانشناسی مثبت‌گرا^۳، نظریه پردازان و پژوهشگران، سازه‌های خوش‌بینی^۴ و امید را مورد بررسی قرار داده‌اند (Snyder & McCullough, 2000: 155).

-
1. Social prestige
 2. Ipsos
 3. Positive psychology
 4. Optimism

اسنایدر (۲۰۰۰) امید را از یک جنبش روانشناسی مثبت‌گرا اقتباس کرد و نشان داد که امید یک منبع نیرومند در تعیین رفتار است (Juntunen & Wettersten, 2006: 101; Snyder, 2000: 25). امید را می‌توان به یک حالت انگیزشی مثبت، که نگرش افراد را با توجه به توانایی آنها در مفهومی کردن اهداف، توسعه گذرگاه‌هایی برای نائل شدن به آن اهداف و بهره‌گیری از راهبردها برای رسیدن به آن اهداف مشخص می‌کند، تعریف نمود (Snyder, 2002: 255). از جمله تئوری‌های مرتبط با متغیر امید به آینده، تئوری مقایسه اجتماعی^۱ است. این تئوری بیان می‌دارد که ارزیابی از خود تا حدی به مقایسه با دیگران بستگی دارد که در نهایت باعث بروز رضایت یا نارضایتی می‌گردد. همچنین بر اساس تئوری احساس محرومیت نسبی^۲، احساس ناامیدی نسبت به آینده زمانی به وجود می‌آید که فرد در بدست آوردن چیزی که خودش ندارد اما دیگری دارد، ناکام می‌شود (رفیع‌پور، ۱۳۷۸: ۴۴). تعریف مفهومی این تئوری عبارت از اختلاف منفی میان انتظارات مشروع و واقعیت است (گر، ۱۳۷۷: ۵۴). از نظر گر (۱۳۷۷) هر چه امکانات پیشرفت و ارتقاء در افراد و گروه‌هایی که انسان خود را با آنها مقایسه می‌کند، بیشتر باشد، انتظارات انسان‌ها بیشتر می‌شود و یک نوع احساس بی‌عدالتی نسبی به وجود می‌آید.

بر اساس نظریه محرومیت نسبی نیز انسان‌ها معمولاً به مقایسه خود با دیگران می‌پردازند و در این مقایسه وقتی احساس فقر و بی‌عدالتی می‌کنند واکنش‌های شدید از خود نشان می‌دهند که در بدترین وضعیت به احساس تضاد اجتماعی^۳ منجر می‌شود. یعنی در نتیجه مقایسه اگر پنداشت فرد، احساس محرومیت باشد این امر باعث بروز ناامیدی و نارضایتی در دو سطح فردی و اجتماعی می‌گردد (هزارجریبی و صفری شالی، ۱۳۹۲: ۳۴۸).

-
1. Social comparison theory
 2. The theory of relative deprivation
 3. Social conflict

در گذشته، متفکران اجتماعی به موضوع امنیت اجتماعی توجه داشتند، اما امروزه مفهوم احساس امنیت به‌عنوان مفهومی جدید در جامعه‌شناسی قد برافراشته است. این رویداد پس از جنگ جهانی دوم به وقوع پیوست. به‌واسطه تغییر و تحولاتی که پس از جنگ جهانی دوم بر جوامع حاکم گردید، مشخص شد که بُعد ذهنی امنیت (یعنی احساس امنیت)، اهمیت غیرقابل‌انکاری پیدا کرده است؛ زیرا این احساس ناشی از تجربه‌های عینی و اکتسابی افراد از شرایط و اوضاع پیرامونی است و فقط به شاخص‌های امنیت قابل‌تقلیل نیست (بیات، ۱۳۸۸:۳۲).

از میان نیازهای متعدد بشری، نیازهای اولیه و نیاز به امنیت در درجه اهمیت خاصی قرار دارند. به همین دلیل با استفاده از نظریه مازلو^۱، نیاز به احساس امنیت به‌عنوان متغیری متغیری جداگانه و مؤثر بر متغیر امید به آینده موردتوجه قرار گرفت. نظریه نیاز^۲ بر این فرض متکی است که برخی نیازهای جهانی وجود دارند و انسان‌ها امید و احساس نشاط را تا زمانی تجربه می‌کنند که نیازهای متفاوت و متعدد آنان برآورده شود. در این دیدگاه نیازها را می‌توان به‌صورت سلسله مراتبی که نیازهای نخستین در طبقات پایین قرار گرفته‌اند، طبقه‌بندی کرد. تنها زمانی که نیازهای سطح پایین ارضاء شوند، مجموعه بعدی نیازها اهمیت پیدا می‌کنند. نیاز به امنیت و اطمینان^۳ یکی از اصلی‌ترین نیازهای انسانی است. به همین منوال، نیاز به امنیت شغلی یکی از نیازهای اولیه و بنیادین است که می‌تواند در کمیت و کیفیت امید به آینده اثرگذاری معناداری داشته باشد.

مسئله اساسی نظریه تحلیلی کنش پارسونز^۴ نیز مسئله نظم اجتماعی است (چلبی؛ ۱۳۷۵:۱۴) که گویای مفهوم امنیت نیز می‌باشد. پارسونز جامعه را به خرده سیستم‌هایی تقسیم کرده که هرکدام دارای کارکردی خاص هستند و میزان توانمندی آنان در ایفای کارکردها، عامل دوام و بقای جامعه است و بالعکس، به میزان کاستی در انجام

1. Maslow
2. Need theory
3. Safety needs
4. Parsons

کارکردها، به انسجام و یگانگی و در نتیجه امنیت جامعه خدشه وارد شده و خطر فروپاشی و زوال، آن را تهدید می‌کند. اگر افراد در معرض ناامنی قرار گیرند، احتمالاً ترس زیادی پیدا خواهند کرد. این احساس ترس ممکن است فرد را تشویق به کناره‌گیری از زندگی عمومی کند، افراد را به دیگران بی‌اعتماد سازد و در نتیجه آنها را به انجام کنش‌های خاصی وادارد و از سرزندگی و نشاط جامعه بکاهد. اگر عدم احساس امنیت در بین تعدادی از مردم حتی در بعضی از زمینه‌ها به وجود آید، خیلی سریع به صورت تصاعدی در بین عموم شایع می‌شود و در نتیجه در سطح اجتماع گسترش می‌یابد و از این طریق احساس ناامنی و بی‌اعتمادی در بین مردم نسبت به همدیگر و به تبع آن ناخرسندی نسبت به نهادهای اجتماعی به وجود می‌آید (حسینی، ۱۳۹۷: ۱۲۵).

چشم‌انداز زمان^۱ نیز جهت‌گیری مشخصی است که نحوه ادراک و عمل فرد بر اساس گذشته، حال و آینده را نشان می‌دهد. چشم‌انداز آینده مربوط به جهت‌گیری کلی نسبت به آینده و تلاش‌های فرد برای پاداش و اهداف در آینده است (350: 2011 Stolarski et al., که در بررسی امید شغلی، نقش مهمی در پیش‌بینی این شاخص دارد (اکبرزاده و همکاران؛ ۲۰۱۴: ۱۶۰؛ 5: 2006 Yakushko & Sokolova). متغیر موقعیت اجتماعی ادراک شده فرد نیز دستیابی به منابع اقتصادی^۲، پرستیژ اجتماعی و قدرت اجتماعی^۳ را نشان می‌دهد که به نظر می‌رسد ساختار فرصت‌های یک فرد را شکل می‌دهد و از رشد مسیر شغلی و آموزشی فرد خبر می‌دهد (Fouad & Brown; 2000: 395).

موقعیت اجتماعی ادراک شده شامل دستیابی فرد به فرصت‌های موجود در جامعه (مانند فرصت‌های متفاوت برای یادگیری جانشینی و الگوی نقش، دسترسی متفاوت حمایت مالی و عاطفی، موانع ساختارها و ارزیابی فرد از آن دسترسی) است (Fouad & Brown, 2000: 395). پژوهش‌های مختلف به رابطه موقعیت اجتماعی ادراک شده با

1. Time prespective
2. Economic resources
3. social power

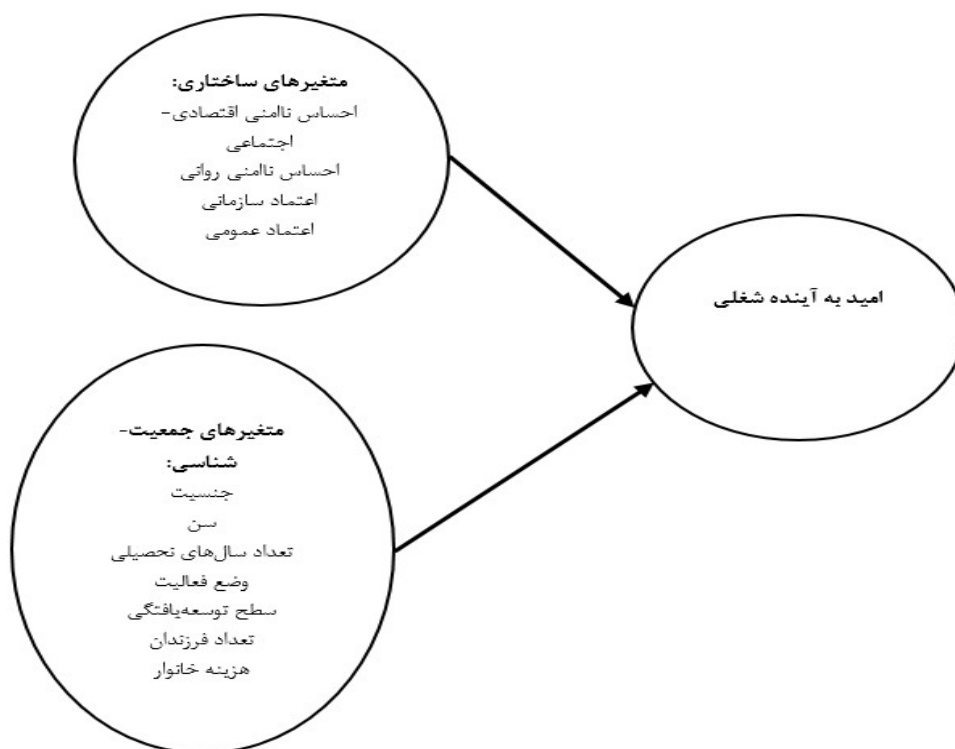
پیامدهای شغلی پرداخته‌اند. به‌عنوان مثال، رابطه این شاخص با خودکارآمدی، تصمیم‌گیری مسیر شغلی، اضطراب انتخاب مسیر شغلی در دانشجویان تأییدشده است (Thompson et al, 2013: 6 ; Thompson & Subich; 2011: 750).

توجه به مفاهیمی نظیر مکان‌مندی، تاریخ‌مندی، موقعیت‌مندی، بسترمندی و به‌طور کلی نقش تجربه زیسته افراد در تحلیل پدیده‌ای مانند امید به آینده از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در همین رابطه مید بر نیاز همیشگی به در نظر داشتن موقعیت اجتماعی از دیدگاه کنشگران اجتماعی و استوار کردن تحلیل بر موقعیت اجتماعی تأکید دارد. مید نیز مانند ماکس وبر بر معنای ذهنی که کنشگران به کنش‌هایشان نسبت می‌دهند، تأکید دارد. (کوزر، ۱۳۸۰: ۴۵۲). بنابراین برای تبیین امید به آینده ضروری است سیر تحولات و تغییرات صورت گرفته و همچنین فضای اجتماعی و اقتصادی حاکم بر جامعه را در نظر گرفت. در همین رابطه، احساس امنیت اجتماعی و اقتصادی از جمله شاخص‌هایی هستند که بر تفسیر ذهنی افراد از شرایط جامعه تأثیرگذار هستند. به این معنا که هر چه میزان نابسامانی اقتصادی و اجتماعی در جامعه بیشتر باشد، احساس امنیت و به دنبال آن امید به آینده شغلی کمتر خواهد بود.

چنین است که می‌توان از اثرگذاری عواملی مانند اعتماد سازمانی و اعتماد عمومی بر میزان امید به آینده در جامعه و از سویی دیگر به ارتباط این عوامل با نحوه عملکرد نهادها و سازمان‌های عمومی پی برد؛ چرا که نحوه مدیریت یک مسئله اجتماعی در یک برهه خاص از زمان، می‌تواند اعتماد نهادی و سازمانی و به دنبال آن ابعاد امید به آینده را تقویت کند و عکس این حالت نیز می‌تواند آسیب‌های جدی را متوجه اعتماد نهادی و سازمانی نماید. با مرور تجربه تاریخی ایرانیان می‌توان به این موضوع پی برد که روند تاریخی اوضاع اقتصادی و اجتماعی در ایران مملو از ترس، نگرانی، امید و تلاش برای دستیابی به آینده‌ای بهتر است (کاتوزیان، ۱۳۹۰: ۲۰۰؛ فوران، ۱۳۸۷: ۵۶؛ قاضی مرادی، ۱۳۸۰: ۱۵۰).

آنچه در این مطالعه، بر اساس رویکردها و استدلال‌های نظری مطرح شده، می‌توان گفت این است که بُعد امید به بهبود فرصت‌های شغلی و یا امید به آینده شغلی، ارتباط

وثیقی با وضعیت اعتماد عمومی، اعتماد سازمانی و عواملی دیگری از قبیل احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی و احساس ناامنی روانی دارند. به عبارتی دیگر با وقوع تغییراتی محسوس در عوامل مذکور، می‌توان اثرات تغییرات رخ داده را در میزان امیدواری شغلی افراد نسبت به آینده مشاهده نمود و با افزایش و یا کاهش این عوامل، میزان امیدواری شغلی افراد نسبت به آینده نیز تغییر می‌کند. از این رو، مدل نظری تعیین کننده‌های جمعیتی و اقتصادی-اجتماعی مؤثر بر امید به آینده شغلی در شهر تهران به صورت زیر تدوین شده است:

نمودار ۱- مدل نظری تعیین کننده‌های جمعیتی، اقتصادی-اجتماعی مؤثر بر امید به آینده شغلی در

شهر تهران

یافته‌ها

داده‌های مطالعه حاضر برگرفته از نتایج طرحی با عنوان «بررسی تأثیر ابعاد اقتصادی-اجتماعی عقلانیت و رفتار فرزند آوری در شهر تهران» که به بررسی عوامل جمعیتی و اقتصادی-اجتماعی مؤثر بر امید به آینده شغلی در شهر تهران می‌پردازد، است (عبداللهی؛ ۱۳۹۶: ۲۰). این داده‌ها از زنان متأهل ۱۵-۴۹ ساله و مردان متأهل ۲۰-۵۹ ساله ساکن در شهر تهران تشکیل شده است که با استفاده از روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای طبقه‌بندی با تخصیص متناسب^۱، از هر یک از سطوح توسعه‌یافتگی مناطق شهر تهران که رفیعیان و شالی (۳۱:۱۳۹۲) آن‌ها را در دو خوشه تحت عنوان مناطق «کم برخوردار و نیمه برخوردار»، مناطق ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۹، ۸ و ۴ و مناطق «برخوردار و خیلی برخوردار»، مناطق ۷، ۶، ۵، ۳، ۲ و ۱ خوشه‌بندی نمودند، انتخاب شدند. متناسب با حجم جامعه آماری موجود در هر یک از این طبقات، مناطق ۲۰، ۱۸، ۱۵، ۱۴، ۱۰، ۸ و ۴ از مناطق کم برخوردار و نیمه برخوردار و مناطق ۵، ۲ و ۱ از مناطق برخوردار و خیلی برخوردار نمونه‌گیری شدند. بر اساس فرمول کوکران حجم نمونه اولیه در این طرح، ۳۸۴ محاسبه شد؛ که با در نظر گرفتن اثر طرح ۲/۵ و نرخ بی‌پاسخی ۱/۲۵، حجم نمونه به ۱۲۰۰ نفر رسید که اطلاعات مربوط به پرسشنامه محقق ساخته این نمونه در پاییز و زمستان ۱۳۹۵، گردآوری گردید.

به‌منظور بررسی کفایت اندازه نمونه (۶۱۰ زن و ۵۹۰ مرد) برای انجام تحلیل عاملی، از شاخص KMO^2 و جهت مطالعه همبستگی بین متغیرهای مورد مطالعه برای انجام این تحلیل از آزمون بارتلت^۳ استفاده شد. مقدار نزدیک به یک شاخص KMO (۰/۸۷۴) و معنی‌داری آزمون بارتلت ($P-Value < 0/001$)، هر دو شرط را تأیید نمود. برای اعتبار انجام تحلیل عاملی با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی عوامل سازنده پرسشنامه این مطالعه به شرح ذیل استخراج شدند:

-
1. Probability Proportional to Size (PPS)
 2. Keizer- Meire- Olkin
 3. Bartlett test

تعیین کننده‌های امید به آینده شغلی در شهر... ، باقری و همکاران | ۱۵

۱- احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی: با ۱۵ گویه نداشتن درآمد ثابت، پیدا نکردن شغل در صورت از دست دادن شغل فعلی، نداشتن شغل پردرآمد، امکان اخراج از شغل فعلی، عدم توان پرداخت هزینه‌های ضروری زندگی، عدم توان پرداخت هزینه‌های پزشکی خود یا یکی از اعضای خانواده در هنگام بیماری، هنگامی که بچه‌ام/ بچه‌هایم برای خرید یا تفریح بیرون می‌روند نگران مزاحمت دیگران هستم، از وجود تبعیض‌های جنسیتی در ایران نگرانم، از فرستادن بچه‌ام/ بچه‌هایم به تنهایی به مدرسه در مسیر طولانی نگرانم، از این که بچه/ بچه‌هایم در آینده تنها شوند نگرانم، از اینکه بچه‌ام/ بچه‌هایم با افراد غریبه رفت‌وآمد داشته باشند نگرانم، از اینکه بچه‌ام/ بچه‌هایم در شبکه‌های اجتماعی مجازی مثل فیس‌بوک و تلگرام فعالیت بکنند نگرانم، از شرایط روانی حاکم بر جامعه نگرانم، نگران امنیت شغلی بچه/ بچه‌هایم در آینده هستم و از شنیدن اخبار مربوط به جرم و جنایت در جامعه نگرانم.

۲- احساس ناامنی روانی: با ۴ گویه هر وقت به زندگی خودم فکر می‌کنم دچار استرس می‌شوم، سروصدای بچه‌ها من را عصبانی می‌کند، این روزها نحوه رفتار مردم با همدیگر ملال‌آور است و من را دچار استرس می‌کند و این روزها نحوه رفتار دیگران من را عصبانی می‌کند.

۳- اعتماد سازمانی: با ۱۰ گویه اعتماد به مجلس، اعتماد به شوراها، اعتماد به شهرداری، اعتماد به مطبوعات و روزنامه‌ها، اعتماد به دولت (قوه مجریه)، اعتماد به نیروی انتظامی، اعتماد به صداوسیما، اعتماد به سازمان‌های مردمی، اعتماد به اساتید دانشگاه و اعتماد به بازار.

۴- اعتماد عمومی: با ۲ گویه اعتماد به خانواده و اعتماد به همسایه‌ها. متغیر وابسته در این پژوهش امید به آینده شغلی در خصوص دنبال کردن اهداف زندگی طی سه سال آینده بود که در مطالعه حاضر با عنوان امید به آینده شغلی (با طیف لیکرت ۵ تایی از خیلی کم=۱ تا خیلی زیاد=۵) در نظر گرفته شده است. روایی پرسشنامه از طریق ارسال آن به ۱۰ نفر از متخصصین در حوزه علوم اجتماعی و پایایی پرسشنامه از طریق

محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، (حداقل ضریب آلفای کرونباخ برای عوامل پرسشنامه برابر با ۰/۷۴۴ بود)، تأیید شدند.

جدول (۱) توزیع فراوانی و درصد متغیرهای مورد مطالعه را نشان می‌دهد. اکثر پاسخگویان زن (۸/۵۰ درصد)، در گروه‌های سنی ۳۰-۳۹ ساله و ۴۰-۴۹ ساله (۳/۷۰ درصد)، دیپلم (۵/۳۶ درصد)، تک‌فرزند (۸/۳۱ درصد)، شاغل (۶/۶۴ درصد)، با ۱-۳ ساعت مصرف اینترنت (۳/۳۱ درصد)، با هزینه خانوار ۱/۵-۲/۵ میلیون تومان (۸/۴۳ درصد)، ساکن در مناطق کم برخوردار و نیمه برخوردار (۳/۶۸ درصد) و امید به آینده شغلی متوسط (۰/۴۸ درصد) بودند. میانگین‌های امید به آینده شغلی $۱/۰۰ \pm ۳/۰۳$ ، احساس ناامنی ۵ اقتصادی - اجتماعی $۰/۷۷ \pm ۳/۸۳$ ، احساس ناامنی روانی $۰/۹۳ \pm ۲/۷۳$ ، اعتماد سازمانی $۰/۸۱ \pm ۲/۵۲$ و اعتماد عمومی $۰/۷۳ \pm ۳/۹۷$ بدست آمد.

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد متغیرهای مورد مطالعه

متغیر	گروه‌های مختلف	فراوانی	درصد	متغیر	گروه‌های مختلف	فراوانی	درصد
جنسیت	زن	۶۱۰	۵۰/۸	وضع فعالیت	شاغل	۷۷۵	۶۴/۶
	مرد	۵۹۰	۴۹/۲		غیر شاغل	۴۲۵	۳۵/۴
گروه سنی	>۲۰	۱۰	۰/۸	*تعداد ساعات	استفاده ندارند	۳۲۲	۲۶/۸
	۲۰-۲۹	۲۲۷	۱۸/۹		کمتر از یک ساعت	۲۶۰	۲۱/۷
	۳۰-۳۹	۴۷۹	۳۹/۹	مصرف اینترنت	۱-۳ ساعت	۳۷۶	۳۱/۳
	۴۰-۴۹	۳۶۵	۳۰/۴		۳ ساعت و بیشتر	۲۳۲	۱۹/۳
سطح تحصیلی*	<۵۰	۱۱۹	۹/۹	هزینه خانوار*	کمتر از ۱/۵ میلیون تومان	۳۵۲	۲۹/۳
	زیر دیپلم	۱۷۷	۱۴/۸		۱/۵-۲/۵ میلیون تومان	۵۲۶	۴۳/۸
	دیپلم	۴۳۸	۳۶/۵		۲/۵-۳/۵ میلیون تومان	۱۷۱	۱۴/۳
	فوق دیپلم	۱۰۱	۸/۴		۳/۵ میلیون تومان و بیشتر	۱۳۰	۱۰/۸

تعیین کننده‌های امید به آینده شغلی در شهر...، باقری و همکاران | ۱۷

متغیر	گروه‌های مختلف	فراوانی	درصد	متغیر	گروه‌های مختلف	فراوانی	درصد
	کارشناسی	۲۱	۶/۸	سطح توسعه یافتگی	کم برخوردار و نیمه برخوردار	۸۲۰	۶۸/۳
	کارشناسی ارشد و دکترا	۱۴۰	۱۱/۷		برخوردار و خیلی برخوردار	۳۸۰	۳۱/۷
تعداد فرزندان*	۰	۲۷۶	۲۳/۰	*امید به آینده شغلی	خیلی کم	۱۲۰	۱۰/۰
	۱	۳۸۱	۳۱/۸		کم	۱۴۷	۱۲/۳
	۲	۳۳۴	۲۷/۸		متوسط	۵۷۶	۴۸/۰
	۳	۱۱۲	۹/۳		زیاد	۲۶۵	۲۲/۱
	۴ فرزند و بیشتر	۴۹	۴/۱		خیلی زیاد	۷۹	۶/۶
تعداد کل	تعداد کل	۱۲۰۰	۱۰۰	تعداد کل	تعداد کل	۱۲۰۰	۱۰۰

* به دلیل وجود داده‌های گمشده مجموع درصدها در مورد این متغیر ۱۰۰ نمی‌شود.

جدول ۲ جدول توافقی متغیرهای پیش‌بین جنسیت، گروه سنی، گروه تحصیلی، وضع فعالیت، تعداد فرزندان، ساعات مصرف اینترنت، هزینه خانوار و سطح توسعه‌یافتگی را در مقابل متغیر امید به آینده شغلی نشان می‌دهد. اکثر پاسخگویان در این مطالعه دارای امید به آینده شغلی متوسط (۴۸/۵ درصد) بوده‌اند. بیشترین درصد امید به آینده شغلی زیاد و خیلی زیاد میان مردان (۳۳/۵ درصد)، پاسخگویان در گروه سنی ۲۰-۲۹ سال (۳۵/۵ درصد)، دارای سطح تحصیلی کارشناسی ارشد و دکترا (۴۵/۳ درصد)، شاغل (۳۱/۲ درصد)، بی‌فرزند (۳۸/۷ درصد)، با ساعات مصرف اینترنت ۳ ساعت و بیشتر (۴۱/۳ درصد)، با هزینه خانوار ۱/۵-۲/۵ میلیون تومان (۳۱/۳ درصد) و ساکن در مناطق برخوردار و خیلی برخوردار (۳۶/۴ درصد) است. بر اساس نتایج جدول (۲)، ارتباط کلیه متغیرهای پیش‌بین مورد مطالعه به‌غیر از متغیر هزینه خانوار ($P\text{-value}=0/644$) در سطح ۱ درصد با متغیر امید به آینده شغلی معنی‌دار بودند ($P\text{-value}<0/01$).

برای انجام تحلیل مسیر در این مقاله از نرم‌افزار Mplus نسخه (۳,۷) استفاده شد. از آنجا که متغیر وابسته مورد تحلیل، امید به آینده شغلی، متغیری رتبه‌ای است، روش برآورد مورد استفاده میانگین و واریانس تعدیل شده کمترین مربعات وزنی^۱ (WLSMV) که روش اصلاح شده استوار^۲ از برآورد کمترین مربعات وزنی^۳ (WLS) می‌باشد، است (Muthén & Muthén, 2001: 70-90). این روش از ماتریس قطری وزنی با میانگین و انحراف استاندارد استوار و واریانس تعدیل شده آماره آزمون کای اسکوئر استفاده می‌نماید و ضرایب رگرسیونی ضرایب رگرسیونی پروبیت^۴ هستند. در رگرسیون پروبیت، معکوس توزیع احتمال نرمال استاندارد، به صورت ترکیب خطی از متغیرهای پیش‌بین مدل‌سازی می‌شود (Long, 1997:55-60).

جدول ۲- جدول توافقی متغیرهای پیش‌بین مورد مطالعه و امید به آینده شغلی

امید به آینده شغلی									متغیر
پی-مقدار	مقدار کای اسکوئر	درصد	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گروه‌های مختلف	
**/۰.۰۰۳	۱۶/۴۱۷	۱۰۰	۵/۳	۱۹/۲	۵۳/۹	۱۲/۲	۹/۳	زن	جنسیت
		۱۰۰	۸/۰	۲۵/۵	۴۳/۰	۱۲/۶	۱۰/۹	مرد	
***/۰.۰۰۰	۳۳/۹۷۵	۱۰۰	۱۰/۰	۲۰/۰	۵۰/۰	۰/۰	۲۰/۰	۲۰>	گروه سنی
		۱۰۰	۹/۹	۲۵/۶	۴۹/۸	۱۰/۳	۴/۵	۲۹-۲۰	
		۱۰۰	۶/۹	۲۵/۵	۴۶/۹	۱۰/۷	۹/۹	۳۹-۳۰	
		۱۰۰	۴/۷	۱۸/۰	۵۰/۶	۱۵/۲	۱۱/۶	۴۹-۴۰	
		۱۰۰	۵/۱	۱۷/۱	۴۶/۲	۱۵/۴	۱۶/۲	۵۰<	
**/۰.۰۰۰	۷۷/۹۱۴	۱۰۰	۴/۰	۱۴/۸	۵۰/۰	۱۷/۰	۱۴/۲	زیر دیپلم	سطح
		۱۰۰	۵/۵	۱۵/۴	۵۳/۸	۱۱/۳	۱۴/۰	دیپلم	

1. Mean and Variance-adjusted Weighted Least -Squares
2. Robust
3. Weighted Least -Squares
4. Probit regression coefficient

تعیین کننده‌های امید به آینده شغلی در شهر... ، باقری و همکاران | ۱۹

امید به آینده شغلی									متغیر
پی-مقدار	مقدار کای اسکوئر	درصد	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	گروه‌های مختلف	
		۱۰۰	۹/۳	۲۷/۸	۴۱/۲	۱۱/۳	۱۰/۳	فوق دیپلم	تحصیلات
		۱۰۰	۸/۲	۲۸/۹	۴۳/۷	۱۴/۲	۵/۰	کارشناسی	
		۱۰۰	۸/۶	۳۶/۷	۴۵/۳	۵/۸	۳/۶	کارشناسی ارشد و دکترا	
**۰/۰۰۵	۱۴/۴۴۶	۱۰۰	۷/۵	۲۳/۷	۴۸/۹	۱۱/۹	۸/۰	شاغل	وضع فعالیت
		۱۰۰	۴/۹	۱۹/۱	۴۹/۴	۱۲/۹	۱۳/۶	غیر شاغل	
**۰/۰۰۰	۶۳/۱۷۳	۱۰۰	۹/۱	۲۹/۶	۴۴/۹	۱۰/۲	۶/۲	۰	تعداد فرزندان
		۱۰۰	۶/۹	۲۸/۱	۴۶/۹	۱۱/۱	۶/۹	۱	
		۱۰۰	۵/۸	۱۵/۹	۴۹/۱	۱۵/۹	۱۳/۴	۲	
		۱۰۰	۷/۲	۱۲/۶	۵۰/۵	۱۲/۶	۱۷/۱	۳	
		۱۰۰	۰/۰	۱۰/۲	۵۹/۲	۸/۲	۲۲/۴	۴*	
**۰/۰۰۰	۶۴/۸۸۸	۱۰۰	۲/۲	۱۵/۰	۶۲/۲	۹/۷	۱۰/۹	استفاده ندارند	تعداد ساعات مصرف اینترنت
		۱۰۰	۸/۳	۲۰/۱	۴۲/۱	۱۶/۵	۱۳/۰	کمتر از یک ساعت	
		۱۰۰	۶/۲	۲۶/۳	۴۵/۶	۱۳/۴	۸/۶	۱-۳ ساعت	
		۱۰۰	۱۱/۷	۲۹/۶	۴۰/۴	۱۰/۴	۷/۸	۳ ساعت و بیشتر	
۰/۶۴۴	۹/۶۸۲	۱۰۰	۶/۳	۲۰/۴	۴۹/۱	۱۱/۸	۱۲/۴	کمتر از ۱/۵ میلیون تومان	هزینه خانوار
		۱۰۰	۶/۹	۲۴/۴	۴۹/۳	۱۱/۳	۸/۱	۲/۵-۱/۵ میلیون تومان	

معنی دار آزمون فیشر a* معنی دار در سطح ۵ درصد، ** معنی دار در سطح ۱ درصد و

برای انجام تحلیل مسیرهای فرعی در مورد متغیرهای احساس ناامنی اقتصادی اجتماعی، احساس ناامنی روانی، اعتماد سازمانی و اعتماد عمومی نیز از روش ماکسیمم درستنمایی استفاده شده است. جدول ۳ مقادیر شاخص‌های برازش مدل تحلیل مسیر امید به آینده شغلی و متغیرهای پیش‌بین مورد مطالعه را پس از در نظر گرفتن برخی روابط پیشنهادی توسط شاخص‌های اصلاح مدل مانند تأثیر احساس ناامنی روانی بر اعتماد عمومی، اعتماد سازمانی بر اعتماد عمومی و احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی بر احساس ناامنی روانی، اعتماد عمومی و اعتماد سازمانی نشان می‌دهد. شاخص‌های برازش مدل میزان بهبود برازش را از طریق مقایسه مدل مفروض با یک مدل مبنای محدود شده محاسبه می‌کنند.

جدول ۳- شاخص‌های مدل تحلیل مسیر برازش یافته روی متغیرهای مورد مطالعه

شاخص	آزمون اختلاف کای اسکوئر	پی-مقدار	RMSEA	CFI	TLI	WRMR
مقدار	۶/۵۶	۰/۱۶	۰/۰۲	۰/۹۸	۰/۹۶	۰/۶۴۱

مدل مبنایی که اغلب مورد استفاده قرار می‌گیرد مدل مستقلی (یا فرض صفری) است که متغیرهای مشاهده‌شده (با واریانس‌هایی که باید برآورد شوند) در آن همبسته نیستند (Bentler & Bonett, 1980: 590) با استفاده از شاخص کای اسکوئر می‌توان مدل‌های مفروض و اشباع‌شده را با یکدیگر مقایسه کرد. آزمون اختلاف کای اسکوئر اغلب برای آزمون اختلاف میان مدل‌های آشیانه‌ای در تحلیل مسیر مورد استفاده قرار می‌گیرد. مدل‌های آشیانه‌ای شامل دو مدل یا چند مدل هستند که الگوی مشابه دارند و اختلاف آنها در محدودیت‌هایی است که بر روی برخی از پارامترها در نظر گرفته می‌شود (فرض صفر). انجام آزمون اختلاف کای اسکوئر تنها بر اساس اختلاف میان آماره کای اسکوئر برای

مدل‌های فرض صفر و یک محاسبه می‌شود که این آماره آزمون دارای توزیع کای اسکوتر با درجه آزادی برابر با اختلاف درجات آزادی بین این دو مدل می‌باشد. بر اساس نتایج جدول (۳)، عدم معنی‌داری آزمون کای اسکوتر ($P\text{-value}=0/16$) که نشان از برازش مدل مناسب به داده‌ها می‌باشد بدست آمده است. یو (۲۰۰۲) نشان داد که برای اندازه نمونه بیش از ۲۵۰، مقادیر بزرگ‌تر از ۰/۹۵ برای شاخص توکر-لویزلی (TLI)^۱، مقادیر بزرگ‌تر از ۰/۹۶ برای شاخص برازش مقایسه‌ای (CFI)^۲، مقادیر کمتر از ۰/۰۵ برای تقریب جذر میانگین مربعات خطا (RMSEA)^۳ و مقادیر نزدیک به یک جذر میانگین مربعات باقیمانده وزنی^۴ (WRMR) برازش مناسب مدل را نشان می‌دهند (Yu; 2002:12-20) بر اساس نتایج جدول ۳، مدل برازش شده مدل مناسب و قابل تفسیری برای داده‌های مورد مطالعه خواهد بود.

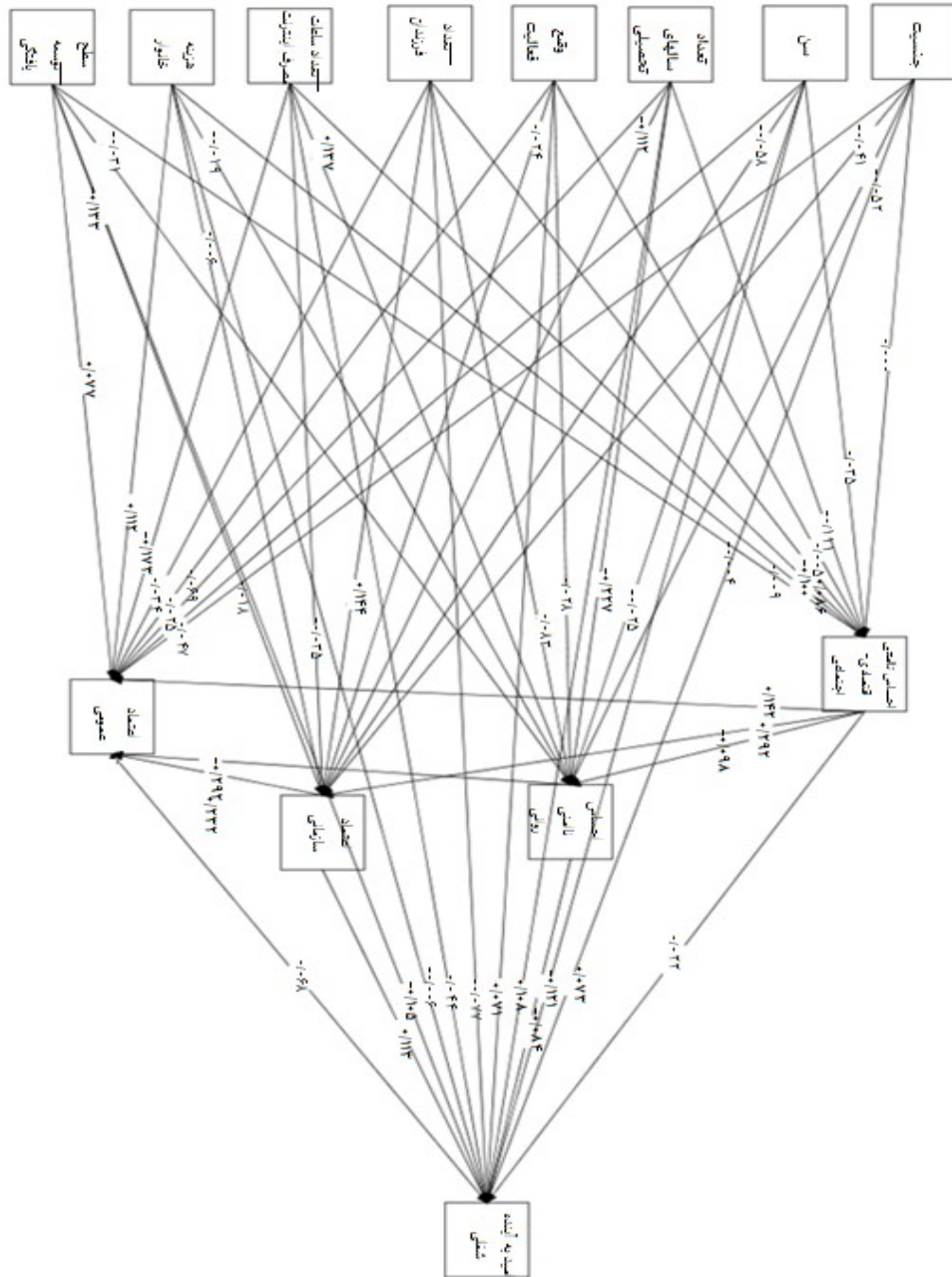
نمودار ۲ مدل تحلیل مسیر برازش شده بر روی متغیرهای پیش‌بین مورد مطالعه و امید به آینده شغلی و جدول ۴ ضرایب رگرسیون پروبیت رتبه‌ای^۵ مدل برازش یافته را نشان می‌دهد، این ضرایب که میزان مورد انتظار تغییر یک رتبه‌ای (تغییر از یک رتبه به رتبه بالاتر) متغیر وابسته با استفاده از نمره استاندارد^۶ یا شاخص پروبیت برای یک واحد تغییر در متغیر پیش‌بین را بیان می‌کند. همچنین در این جدول ضرایب برازش مدل‌های رگرسیونی چندمتغیره فرعی برای متغیرهای احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی، احساس ناامنی روانی، اعتماد سازمانی و اعتماد عمومی نیز گزارش گردیده است.

بر اساس نتایج جدول ۴، مردان نسبت به زنان افزایش ۰/۰۷۳ ($P\text{-value}=0/020$) و شاغلین نسبت به غیر شاغلین افزایش ۰/۰۷۱ ($P\text{-value}=0/023$) را برای مقدار نمره

-
1. Tucker-Lewis Index
 2. Comparative Fit Index
 3. Root Mean Square Error Of Approximation
 4. Weighted Root Mean Square Residual
 5. Ordinal probit regression
 6. Z-score

استاندارد تغییر یک رتبه‌ای به امید به آینده شغلی و ساکنین مناطق کم برخوردار و نیمه برخوردار نسبت به مناطق برخوردار و خیلی برخوردار کاهش ۰/۱۰۵ را برای مقدار نمره استاندارد تغییر یک رتبه‌ای به امید به آینده شغلی ($P\text{-value}=0/002$) را خواهند داشت. به عبارت دیگر، رتبه امید به آینده شغلی مردان نسبت به زنان و شاغلین نسبت به غیر شاغلین افزایش و رتبه ساکنین مناطق کم برخوردار و نیمه برخوردار نسبت به مناطق برخوردار و خیلی برخوردار کاهش می‌یابد.

افزایش سن ($P\text{-value}=0/004$) و احساس ناامنی روانی ($P\text{-value}=0/003$) به ترتیب مقدار نمره استاندارد برای تغییر یک رتبه‌ای امید به آینده شغلی را ۰/۱۲۱ و ۰/۰۸۴ کاهش می‌دهند. افزایش تعداد سال‌های تحصیلی ($P\text{-value}=0/002$) و اعتماد سازمانی ($P\text{-value}<0/001$) به ترتیب مقدار نمره استاندارد برای تغییر یک رتبه‌ای امید به آینده شغلی را ۰/۱۰۸ و ۰/۱۱۳ افزایش می‌دهند. به عبارت دیگر، امید به آینده شغلی با افزایش سن و احساس ناامنی روانی کاهش و با افزایش تعداد سال‌های تحصیلی و اعتماد سازمانی افزایش می‌یابد. با افزایش تعداد سال‌های تحصیلی ($P\text{-value}<0/001$) و تعداد فرزندان ($P\text{-value}=0/018$) احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی کاهش می‌یابد.

نمودار ۲- نمودار تحلیل مسیر تعیین کننده‌های امید به آینده شغلی (ضرایب برجسته **Bold**)
 ضرایب معنی دار هستند)

ساکنین مناطق کم برخوردار و نیمه برخوردار ($P\text{-value}=0/014$) نسبت به مناطق برخوردار و خیلی برخوردار ناامنی اقتصادی-اجتماعی بیشتری را احساس می‌کنند. با افزایش تعداد سال‌های تحصیلی ($P\text{-value}<0/01$) احساس ناامنی روانی ۰/۲۲۷ کاهش می‌یابد و با افزایش تعداد فرزندان ($P\text{-value}=0/023$)، تعداد ساعات مصرف اینترنت ($P\text{-value}<0/01$) و احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی ($P\text{-value}<0/01$) احساس ناامنی روانی به ترتیب ۰/۰۸۳، ۰/۱۳۷ و ۰/۲۹۲ افزایش می‌یابد. افزایش تعداد سال‌های تحصیلی ($P\text{-value}<0/01$) و احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی باعث کاهش اعتماد سازمانی ($P\text{-value}<0/01$) و افزایش تعداد فرزندان باعث افزایش اعتماد سازمانی ($P\text{-value}<0/01$) می‌شود. افراد ساکن در مناطق برخوردار و خیلی برخوردار نسبت به افراد ساکن در مناطق کم برخوردار و نیمه برخوردار اعتماد سازمانی بیشتری دارند ($P\text{-value}<0/01$).

شاغلین نسبت به غیر شاغلین ($P\text{-value}=0/013$) و ساکنین مناطق کم برخوردار و نیمه برخوردار نسبت به ساکنین مناطق برخوردار و خیلی برخوردار ($P\text{-value}=0/017$) اعتماد عمومی بیشتری دارند. با افزایش تعداد ساعات مصرف اینترنت ($P\text{-value}<0/01$) و احساس ناامنی روانی ($P\text{-value}<0/01$) اعتماد عمومی به ترتیب ۰/۱۷۳ و ۰/۲۹۲ کاهش و با افزایش هزینه خانوار ($P\text{-value}<0/01$)، احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی ($P\text{-value}<0/01$) و اعتماد سازمانی ($P\text{-value}<0/01$) اعتماد عمومی به ترتیب ۰/۱۱۲، ۰/۱۴۲ و ۰/۲۳۲ افزایش می‌یابد.

به‌منظور محاسبه اثرات میانجی اغلب از روش بوت استرپ استفاده می‌شود (Shrout & Bolger; 2002:430-442) که در آن میانگین اثرات غیرمستقیم با استفاده از روش باز نمونه‌گیری با تعداد نمونه تعیین شده بدست می‌آید. در صورتی که رابطه مستقیم میان متغیرهای مستقل و پاسخ معنی‌دار نباشد و تنها رابطه غیرمستقیم میان این دو متغیر از طریق متغیر میانجی معنی‌دار باشد، در این صورت آن متغیر میانجی، متغیر میانجی کامل^۱ است. در صورتی که رابطه مستقیم میان متغیرهای مستقل و پاسخ و رابطه غیرمستقیم میان این

دو متغیر از طریق متغیر میانجی نیز معنی‌دار باشد، در آن صورت این متغیر میانجی، متغیر میانجی جزئی^۱ نامیده می‌شود.

در صورتی که هر دو رابطه مستقیم و غیرمستقیم این دو متغیر هم‌جهت (هر دو منفی یا هر دو مثبت) باشند، متغیر میانجی، میانجی جزئی مکمل^۲ خواهد بود که در واقع این متغیر اثر متغیرهای مستقل و وابسته را مخدوش می‌نماید و متغیر مستقل هنوز بخشی از واریانس متغیر وابسته را که مستقل از متغیر میانجی است، توضیح می‌دهد. در صورتی که روابط مستقیم و غیرمستقیم این دو متغیر هم‌جهت نباشند، متغیر میانجی، میانجی جزئی رقابتی^۳ خواهد بود. در واقع این متغیر میانجی، اندازه ارتباط میان متغیرهای مستقل و وابسته را کاهش می‌دهد.

1. Partial mediation
2. Complementary partial mediation
3. Competitive partial mediation

جدول ۴- نتایج تحلیل مسیر امید به آینده شغلی و متغیرهای پیش‌بین مورد مطالعه

ردیف	متغیر	کم برخوردار و نیمه برخوردار		
		برآورد استاندارد شده (برآورد مقدار نمره استاندارد)	انحراف استاندارد	ناحیه بحرانی پی - مقدار
۱	جنسیت (مرد)	۰/۰۷۳	۰/۰۶۵	۲/۳۳۰
۲	سن	-۰/۱۲۱	۰/۰۰۵	-۲/۸۹۰
۳	تعداد سال‌های تحصیلی	۰/۱۰۸	۰/۰۱۱	۳/۰۵۱
۴	وضع فعالیت (شاغل)	۰/۰۷۱	۰/۰۶۸	۲/۲۸۲
۵	تعداد فرزندان	-۰/۰۷۷	۰/۰۳۹	-۱/۸۶۶
۶	تعداد ساعات مصرف اینترنت	۰/۰۴۴	۰/۰۲۰	۱/۲۷۵
۷	هزینه خانوار	-۰/۰۰۶	۰/۰۱۸	-۰/۲۰۰
۸	سطح توسعه‌یافتگی (کم برخوردار و نیمه برخوردار)	-۰/۱۰۵	۰/۰۷۵	-۳/۱۱۲
۹	احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی	۰/۰۲۲	۰/۰۴۸	۰/۷۴۸
۱۰	احساس ناامنی روانی	-۰/۰۸۴	۰/۰۳۳	-۲/۹۳۱
۱۱	اعتماد سازمانی	۰/۱۱۳	۰/۰۳۸	۳/۹۶۹
۱۲	اعتماد عمومی	۰/۰۶۸	۰/۰۴۵	۲/۱۷۷
۱۳	جنسیت (مرد)	۰/۰۰۰	۰/۰۳۹	۰/۰۱۱
۱۴	سن	۰/۰۳۵	۰/۰۰۳	۰/۸۰۹
۱۵	تعداد سال‌های تحصیلی	-۰/۱۱۱	۰/۰۰۶	-۳/۴۸۶
۱۶	وضع فعالیت (شاغل)	۰/۰۰۵	۰/۰۴۰	۰/۱۶۱
۱۷	تعداد فرزندان	-۰/۱۰۰	۰/۰۲۵	-۲/۳۶۹
۱۸	تعداد ساعات مصرف اینترنت	۰/۰۰۹	۰/۰۱۲	۰/۲۴۹

تعیین کننده‌های امید به آینده شغلی در شهر... ، باقری و همکاران | ۲۷

ردیف	متغیر	کم برخوردار و نیمه برخوردار					
		برآورد استاندارد شده (برآورد مقدار (نمره استاندارد))	انحراف استاندارد	ناحیه بحرانی			
۱۹	هزینه خانوار	-	احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی	۰/۸۹۴	-۱۳۳/۰	۰/۰۱۱	-۰/۰۰۴
۲۰	سطح توسعه یافتگی (کم برخوردار و نیمه برخوردار)	-	احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی	*۰/۰۱۴	۴۴۸/۲	۰/۰۴۸	۰/۰۸۶
۲۱	جنسیت (مرد)	-	احساس ناامنی روانی	۰/۰۵۳	-۱/۹۳۳	۰/۰۵۰	-۰/۰۵۲
۲۲	سن	-	احساس ناامنی روانی	۰/۵۲۲	-۶۴۰/۰	۰/۰۰۴	-۰/۰۲۵
۲۳	تعداد سال‌های تحصیلی	-	احساس ناامنی روانی	**۰/۰۰۰	-۰۵۲/۷	۰/۰۰۹	-۰/۲۲۷
۲۴	وضع فعالیت (شاغل)	-	احساس ناامنی روانی	۰/۳۰۵	۱/۰۲۶	۰/۰۵۲	۰/۰۲۸
۲۵	تعداد فرزندان	-	احساس ناامنی روانی	*۰/۰۲۳	۲/۲۷۷	۰/۰۳۱	۰/۰۸۳
۲۶	تعداد ساعات مصرف اینترنت	-	احساس ناامنی روانی	**۰/۰۰۰	۴/۲۶۳	۰/۰۱۶	۰/۱۳۷
۲۷	هزینه خانوار	-	احساس ناامنی روانی	۰/۴۹۵	-۰/۶۸۲	۰/۰۱۵	-۰/۱۹/۰
۲۸	سطح توسعه یافتگی (کم برخوردار و نیمه برخوردار)	-	احساس ناامنی روانی	۰/۳۵۷	-۰/۹۲۱	۰/۰۶۷	-۰/۰۳۱
۲۹	احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی	-	احساس ناامنی روانی	**۰/۰۰۰	۱۰/۷۰۴	۰/۰۳۹	۰/۲۹۲
۳۰	جنسیت (مرد)	-	اعتماد سازمانی	۰/۱۶۶	-۳۵۸/۱	۰/۰۴۶	-۰/۰۴۱
۳۱	سن	-	اعتماد سازمانی	۰/۱۳۷	-۴۸۷/۱	۰/۰۰۳	-۰/۰۵۸
۳۲	تعداد سال‌های تحصیلی	-	اعتماد سازمانی	**۰/۰۰۰	-۳/۶۴۲	۰/۰۰۷	-۱۱۲/۰
۳۳	وضع فعالیت (شاغل)	-	اعتماد سازمانی	۰/۴۳۳	۰/۷۸۴	۰/۰۴۹	۰/۰۲۴
۳۴	تعداد فرزندان	-	اعتماد سازمانی	**۰/۰۰۰	۳/۹۶۴	۰/۰۲۶	۰/۱۴۴
۳۵	تعداد ساعات مصرف اینترنت	-	اعتماد سازمانی	۰/۲۵۸	-۱/۰۶۹	۰/۰۱۴	-۰/۰۳۵
۳۶	هزینه خانوار	-	اعتماد سازمانی	۰/۸۴۹	۰/۱۹۰	۰/۰۱۴	۰/۰۰۶

ردیف	متغیر	کم برخوردار و نیمه برخوردار		
		برآورد استاندارد شده (برآورد مقدار نمره استاندارد)	انحراف استاندارد	ناحیه بحرانی پی - مقدار
۳۷	سطح توسعه‌یافتگی (کم برخوردار و نیمه برخوردار)	-۱۳۳/۰	۰/۰۵۴	-۴/۱۵۰
۳۸	احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی	-۰/۰۹۸	۰/۵۳۴	-۳/۵۰۴
۳۹	جنسیت (مرد)	۰/۰۴۷	۰/۰۴۳	۱/۵۹۸
۴۰	سن	۰/۱۸/۰	۰/۰۰۳	۰/۴۶۶
۴۱	تعداد سال‌های تحصیلی	۰/۰۲۵	۰/۰۰۷	۰/۷۳۳
۴۲	وضع فعالیت (شاغل)	۰/۰۶۹	۰/۰۴۲	۲/۴۹۲
۴۳	تعداد فرزندان	۰/۰۳۴	۰/۰۲۵	۰/۸۸۱
۴۴	تعداد ساعات مصرف اینترنت	-۰/۱۷۳	۰/۰۱۳	-۵/۳۶۱
۴۵	هزینه خانوار	۰/۱۱۲	۰/۰۱۲	۳/۸۸۱
۴۲	سطح توسعه‌یافتگی (کم برخوردار و نیمه برخوردار)	۰/۰۷۷	۰/۰۵۰	۲/۳۹۲
۴۶	احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی	۰/۱۴۲	۰/۰۳۲	۴/۹۸۳
۴۷	احساس ناامنی روانی	-۰/۲۹۲	۰/۰۲۳	-۱۰/۰۲۹
۴۸	اعتماد سازمانی	۰/۲۳۲	۰/۰۲۳	۹/۲۴۷

نتایج جدول ۵ اثرات کل، مستقیم و غیرمستقیم معنی‌دار متغیرهای پیش‌بین بر امید به آینده شغلی را نشان می‌دهد. از میان متغیرهای پیش‌بین مورد مطالعه، تنها اثرات مستقیم متغیرهای جنسیت، سن، وضع فعالیت و اعتماد سازمانی بر امید به آینده شغلی معنی‌دار شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است. اثرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرهای هزینه خانوار و اعتماد عمومی بر امید به آینده شغلی نیز معنی‌دار نشد که در جدول ۵ گزارش نشده‌اند.

تعیین کننده‌های امید به آینده شغلی در شهر... ، باقری و همکاران | ۲۹

جدول ۵- اثرات کل، مستقیم و غیرمستقیم معنی‌دار متغیرهای پیش‌بین مورد مطالعه بر امید به آینده شغلی

ردیف	اثر	متغیر	متغیر میانجی	متغیر	برآورد استاندارد شده	خطای استاندارد	ناحیه بحرانی	پی - مقدار
۱	کل	سال‌های تحصیلی	-	امید به آینده شغلی	۰/۱۱۶	۰/۰۱۱	۳/۲۸۱	**۰/۰۱۰
۲	کل غیرمستقیم	سال‌های تحصیلی	-	امید به آینده شغلی	۰/۰۰۹	۰/۰۰۳	۱/۰۲۲	۰/۳۰۷
۳	غیرمستقیم	سال‌های تحصیلی	احساس ناامنی روانی	امید به آینده شغلی	۰/۰۱۹	۰/۰۰۲	۲/۶۹۹	**۰/۰۷۰
۴	غیرمستقیم	سال‌های تحصیلی	اعتماد سازمانی	امید به آینده شغلی	-۰/۰۱۳	۰/۰۰۱	-۲/۷۱۰	**۰/۰۷۰
۵	غیرمستقیم	سال‌های تحصیلی	احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی - احساس ناامنی روانی	امید به آینده شغلی	۰/۰۳	۰/۰۰۰	۲/۲۴۹	**۰/۰۲۵
۶	غیرمستقیم	سال‌های تحصیلی	احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی - اعتماد سازمانی	امید به آینده شغلی	۰/۰۰۱	۰/۰۰۰	۲/۱۰۵	**۰/۰۳۵
۷	مستقیم	سال‌های تحصیلی	-	امید به آینده شغلی	۰/۱۰۸	۰/۰۱۱	۳/۰۵۱	**۰/۰۲۰
۸	کل	سطح توسعه‌یافتگی (کم برخوردار و نیمه برخوردار)	-	امید به آینده شغلی	-۰/۱۱۱	۰/۰۷۴	-۳/۳۲۳	**۰/۰۱۰
۹	کل غیرمستقیم	سطح توسعه‌یافتگی (کم برخوردار و نیمه برخوردار)	-	امید به آینده شغلی	-۰/۰۰۶	۰/۰۱۸	-۰/۶۹۹	۰/۴۸۴
۱۰	غیرمستقیم	سطح توسعه‌یافتگی (کم برخوردار و نیمه برخوردار)	اعتماد سازمانی	امید به آینده شغلی	-۰/۰۱۵	۰/۰۱۲	-۲/۸۹۱	**۰/۰۴۰
۱۱	مستقیم	سطح توسعه‌یافتگی (کم برخوردار و نیمه برخوردار)	-	امید به آینده شغلی	-۰/۱۰۵	۰/۰۷۵	-۳/۱۱۲	**۰/۰۲۰

ردیف	اثر	متغیر	متغیر میانجی	متغیر		برآورد استاندارد شده	خطای استاندارد بحرانی	ناحیه پی-مقدار	
				امید به آینده شغلی	<-				
۱۲	کل	تعداد فرزندان	<-	-	<-	-۰/۰۶۴	۰/۰۴۰	-۱/۵۲	۰/۱۲۷
۱۳	کل غیرمستقیم	تعداد فرزندان	<-	-	<-	۰/۰۱۳	۰/۰۰۹	۱/۴۵۳	۰/۱۴۶
۱۴	غیرمستقیم	تعداد فرزندان	<-	اعتماد سازمانی	<-	۰/۰۱۶	۰/۰۰۶	-۲/۸۱۵	**۰/۰۰۵
۱۵	مستقیم	تعداد فرزندان	<-	-	<-	-۰/۰۷۷	۰/۰۳۹	-۱/۸۶۶	۰/۰۶۲
۱۶	کل	تعداد ساعات مصرف اینترنت	<-	-	<-	۰/۰۱۶	۰/۰۱۹	۰/۴۶۳	۰/۶۴۴
۱۷	کل غیرمستقیم	تعداد ساعات مصرف اینترنت	<-	-	<-	-۰/۰۲۸	۰/۰۰۵	-۳/۵۰۹	**۰/۰۰۰
۱۸	غیرمستقیم	تعداد ساعات مصرف اینترنت	<-	احساس ناامنی روانی	<-	-۰/۰۱۲	۰/۰۰۳	-۲/۳۹۹	*۰/۰۱۶
۱۹	غیرمستقیم	تعداد ساعات مصرف اینترنت	<-	اعتماد عمومی	<-	-۰/۰۰۹	۰/۰۰۳	-۲/۰۱۰	۰/۰۵۴
۲۰	مستقیم	تعداد ساعات مصرف اینترنت	<-	-	<-	۰/۰۴۴	۰/۰۲۰	۱/۲۷۵	۰/۲۰۲
۲۱	کل	احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی	<-	-	<-	-۰/۰۱۱	۰/۰۴۷	-۰/۳۸۰	۰/۷۰۴
۲۲	کل غیرمستقیم	احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی	<-	-	<-	-۰/۰۳۷	۰/۰۱۹	-۳/۲۰۲	**۰/۰۰۱
۲۳	غیرمستقیم	احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی	<-	احساس ناامنی روانی	<-	۰/۰۲۷	۰/۰۱۵	-۳/۰۲۶	**۰/۰۰۲
۲۴	غیرمستقیم	احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی	<-	اعتماد سازمانی	<-	-۰/۰۱۲	۰/۰۰۷	-۲/۷۰۰	**۰/۰۰۷
۲۵	مستقیم	احساس ناامنی اقتصادی - اجتماعی	<-	-	<-	۰/۰۲۲	۰/۰۴۸	۰/۷۴۸	۰/۴۵۴

* معنی‌دار در سطح ۵ درصد، ** معنی‌دار در سطح ۱ درصد

نتایج جدول ۵ حاکی از اثر میانجی جزئی مکمل احساس ناامنی روانی ($P=0/007$) و میانجی جزئی رقابتی اعتماد سازمانی ($P\text{-value}=0/007$) بر رابطه تعداد سال‌های تحصیلی بر امید به آینده شغلی است. همچنین تأثیر احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی بر اعتماد سازمانی ($P\text{-value}=0/025$) و تأثیر احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی بر اعتماد سازمانی ($P\text{-value}=0/035$) اثر میانجی جزئی معنی‌داری بر رابطه تعداد سال‌های تحصیلی بر امید به آینده شغلی دارند. اثر کل معنی‌دار متغیر تعداد سال‌های تحصیلی مشابه با اثر مستقیم این متغیر، گواه صعودی بودن تأثیر این متغیر بر امید به آینده شغلی است ($P\text{-value}=0/001$). اعتماد سازمانی نیز در رابطه میان متغیر سطح توسعه‌یافتگی بر امید به آینده شغلی نقش میانجی جزئی مکمل ($P\text{-value}=0/004$) دارد.

اثر کل معنی‌دار متغیر سطح توسعه‌یافتگی مشابه با اثر مستقیم این متغیر، نشان از بیشتر بودن امید به آینده شغلی ساکنین مناطق برخوردار و خیلی برخوردار نسبت به مناطق کم برخوردار و نیمه برخوردار ($P\text{-value}=0/001$) است. در رابطه تعداد فرزندان بر امید به آینده شغلی، متغیر اعتماد سازمانی نقش میانجی کامل ($P\text{-value}=0/005$) را داراست. افزایش تعداد در رابطه میان تعداد ساعات مصرف اینترنت و امید به آینده شغلی نیز متغیر احساس ناامنی روانی ($P\text{-value}=0/016$) نقش میانجی کامل را دارا می‌باشند. افزایش تعداد ساعات مصرف اینترنت، کاهش امید به آینده شغلی را نتیجه می‌دهد. در رابطه احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی بر امید به آینده شغلی، احساس ناامنی روانی و اعتماد سازمانی میانجی‌های کامل هستند. بر اساس نتایج، اثرات کل غیرمستقیم، افزایش احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی کاهش امید به آینده شغلی را نتیجه می‌دهد ($P\text{-value}<0/001$).

نتیجه‌گیری

چشم‌انداز شغلی و امید به آینده شغلی افراد از جمله موضوعاتی است که می‌تواند بسیاری از متغیرهای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی را در جامعه تحت تأثیر قرار دهد. بررسی امید به آینده شغلی در کلان‌شهری مثل تهران، که مهم‌ترین معادلات اقتصادی در آن رخ

می‌دهند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بر این اساس، پژوهش حاضر به بررسی نقش تعیین‌کننده‌های جمعیتی، اقتصادی-اجتماعی بر امید به آینده شغلی پرداخت. در این پژوهش مدلی مفهومی فرض شد که در آن متغیرهای جمعیتی به‌عنوان متغیرهای برون‌زا، احساس ناامنی‌ها اعم از اقتصادی-اجتماعی و روانی و اعتماد سازمانی و عمومی به‌عنوان متغیرهای میانجی و امید به آینده شغلی به‌عنوان متغیر وابسته در نظر گرفته و تحلیل شد.

شرایط کنونی شهروندان تهرانی به‌گونه‌ای است که میزان نیازهای برآورد نشده به‌طور روزافزونی در حال گسترش است و به لحاظ شرایط اقتصادی و اجتماعی حاکم بر این کلان‌شهر، چشم‌انداز روشنی در خصوص فراهم شدن زمینه‌ها و مکانیسم‌های پاسخگویی به این نیازها وجود ندارد. عدم پاسخگویی به این نیازها منجر به شکل‌گیری احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی و روانی و در نتیجه ناامید شدن جامعه از آینده می‌شود. بدون شک در جامعه‌ای که کنشگران آن چشم‌انداز روشنی نسبت به آینده نداشته و امیدی برای رسیدن به اهداف مورد انتظارشان، بویژه اهداف اقتصادی، در آینده را نداشته باشند نمی‌توان در آن جامعه صحبت از نشاط و پویایی اجتماعی به میان آورد و عدم تحرک اقتصادی و اجتماعی کُلیت آن جامعه را در برمی‌گیرد.

با گذشت زمان و مشاهده کردن رویدادها و شرایط گوناگون اجتماعی، اقتصادی و سیاسی افراد تجاربی را بدست می‌آورند که این تجارب بر پنداشت و ارزیابی آن‌ها از آینده و تحولات پیش‌رویشان اثر می‌گذارد. در همین رابطه یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که افزایش سن امید به آینده شغلی را کاهش می‌دهد. دوره‌های طولانی برآورده نشدن آرزوها و انتظارات موجب ظهور نگرش‌های بدبینانه‌ای می‌شود که با فرایند جامعه‌پذیری^۱ از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود. بدست آمدن چنین یافته‌ای بیان‌گر این است که پاسخگویان با گذشت زمان و افزایش سن چشم‌انداز و آینده‌های نویدبخشی را تجربه نکرده‌اند و در واقع تجربه زیسته افراد بزرگ‌تر حکایت از گذشته‌ای ناخرسند و ناموفق را دارد.

بخشی دیگر از یافته‌های بدست آمده دلالت بر اثرگذاری احساس ناامنی روانی بر امید به آینده شغلی دارد. به گونه‌ای که با افزایش احساس ناامنی روانی امید به آینده شغلی کاهش می‌یابد. بدون شک بدست آمدن رابطه معنادار بین احساس ناامنی روانی و امید به آینده شغلی ریشه در روند افزایشی تردیدهای اجتماعی و اقتصادی در جامعه ایران دارد. افزایش تردیدهای اجتماعی و اقتصادی منجر به آن می‌شود که عدم قطعیت بر استراتژی‌های افراد برای مقابله با شرایط پیش‌رو سایه افکند و همین امر منجر به افزایش احساس ناامنی روانی و به دنبال آن کاهش امید به آینده شغلی شود.

با توجه به تجربه زیسته ایرانیان و ذهنیت تاریخی آمیخته با امید و ناامیدی (کاتوزیان؛ ۱۳۹۰: ۱۲۰، فوران؛ ۱۳۷۸: ۱۰۶، قاضی مرادی؛ ۱۳۸۰: ۷۰) چنانچه آینده نویدبخشی در انتظار جامعه نباشد، پدیده ناامنی و احساس آن می‌تواند پیامدهای ناگواری را به دنبال داشته باشد. بویژه در جامعه‌ای که به‌طور تاریخی ناامنی در حوزه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی و اقتصادی در اکثر مردم روحیه دوگانه ایجاد کرده است (سریع‌القلم، ۱۳۷۸: ۳۴). بخشی دیگر از یافته‌های بدست آمده دلالت بر جنسیتی بودن امید به آینده شغلی در بین پاسخگویان دارد. به گونه‌ای که مردان نسبت به زنان امید به آینده شغلی بالاتری برخوردارند و به عبارتی دیگر امید به آینده شغلی در بین مردان بیشتر از زنان است. این وضعیت ریشه در حاکمیت ساختارهای مردسالارانه در دسترسی به فرصت‌های شغلی و به دنبال آن مردانه بودن امید به آینده شغلی دارد.

این در حالی است که تغییرات نگرشی در جامعه به گونه‌ای رقم خورده که در رابطه با امنیت شغلی و امید به آینده آن، آنچه برای مردان مهم است، اهمیتش برای زنان دوچندان است. در همین رابطه نتایج پژوهش گرانپایه و جوانمردی (۱۳۹۴: ۲۵) نشان می‌دهد که از دیدگاه زنان موضوعات تبعیض و نابرابری (۲۷ درصد)، بیکاری و مسئله اشتغال (۲۲ درصد) و امنیت اجتماعی (۲۱ درصد) عمده‌ترین مشکلات زنان در ایران هستند. در این بررسی نزدیک به نیمی از زنان ریشه مشکلات خود را فرهنگ و عرف جامعه اعلام کرده‌اند (گرانپایه و جوانمردی؛ ۱۳۹۴: ۱۶). بنابراین، نباید با مطالبات زنان برخورد‌های کلیشه‌ای و

تقلیل‌گرایانه داشت و تداوم چنین روندی می‌تواند بر میزان شکوفایی و محقق شدن استعداد‌های زنان اثرگذار باشد. آنچه زمینه برخورداری جامعه از ظرفیت‌ها و توانمندی‌های زنان را میسر می‌سازد تلاش برای نهادینه شدن نگرش‌های برابری‌خواهانه و مساوات طلب در فرهنگ عمومی و اتخاذ رویکردهای برابری جنسیتی در نظام سیاست‌گذاری است.

یافته‌های این مطالعه نشان داد که شاغلین نسبت به غیر شاغلین از امید به آینده شغلی بالاتری برخوردارند. اگرچه که در نگاه اول بدست آمدن چنین نتیجه‌ای امری بدیهی و قابل‌انتظار است ولی تداوم چنین روندی منجر به نهادینه شدن دوگانه امید و ناامیدی در بین شاغلین و غیر شاغلین خواهد شد. لذا نظام سیاست‌گذاری باید تدابیری را اتخاذ نماید تا جامعه مسیری دوقطبی را طی نکند و با انتقال امید اجتماعی به گروه‌های مختلف از شکل‌گیری شکاف‌های اجتماعی و طبقاتی بکاهد. اهمیت جلوگیری از دوقطبی شدن جامعه در توجه به بخشی دیگر از یافته‌ها آشکار می‌شود. چرا که ساکنین مناطق کم‌برخوردار نسبت به ساکنین مناطق برخوردار امید به آینده شغلی پایین‌تری را گزارش کرده‌اند. از سوی دیگر، نتایج بدست آمده نشان داد که پتانسیل‌های تقویت امید به آینده شغلی در بین شهروندان تهرانی وجود دارد.

در این رابطه نتایج بدست آمده بیانگر آن است که افزایش تعداد سال‌های تحصیل، امید به آینده شغلی را افزایش می‌دهد. پیام سیاستی این یافته آن است که تقویت امید به آینده شغلی در بین افراد دارای تحصیلات بالاتر باید به موضوعی جدی در سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی تبدیل شود. از این جهت که افرادی دارای تحصیلات عالی می‌توانند در فرصت‌آفرینی و ترسیم چشم‌اندازهای مثبت و نویدبخش نقشی مؤثر ایفا نمایند. بنابراین ضروری است از ظرفیت امیدواری افراد تحصیل کرده به گونه‌ای استفاده شود که زمینه‌های امیدوار شدن سایر اقشار جامعه فراهم شود. بخشی دیگر از نتایج بدست آمده بیان‌گر اهمیت استفاده از این فرصتی است که افراد ساکن در مناطق برخوردار و خیلی برخوردار نسبت به افراد ساکن در مناطق کم‌برخوردار اعتماد سازمانی بیشتری دارند. و دیگر آن که افزایش اعتماد سازمانی منجر به افزایش امید به آینده شغلی شده است.

نتایج این مطالعه حاکی از آن بود که با افزایش تعداد ساعات مصرف اینترنت امنیت روانی افراد کاهش می‌یابد که این نتایج در راستای نتایج مطالعه کریم‌زاده و ابراهیم (۱۳۹۵:۱۱۵) بود. از سوی دیگر در صورت عدم وجود بستر روانی مناسب برای تحقق انتظارات افراد، امید به آینده شغلی آنان نیز کاهش می‌یابد. همچنین بر اساس نتایج مطالعه حاضر افزایش تعداد ساعات مصرف اینترنت، باعث کاهش اعتماد سازمانی و اعتماد عمومی می‌گردد. از آنجا که در عصر حاضر شهروندان به واسطه بهره‌مندی از اینترنت، به حجم انبوهی از اطلاعات دسترسی یافته‌اند و بسیاری از کنش‌های اجتماعی آنان مانند اعتماد سازمانی و عمومی در این راستا دستخوش تغییرات شده است (پیران‌نژاد و عبادی؛ ۱۳۹۱: ۸).

یکی دیگر از نتایج مطالعه حاضر آن بود که با افزایش احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی احساس ناامنی روانی افزایش و اعتماد سازمانی کاهش می‌یابد. در این زمینه پیشنهاد می‌شود که برای بهره‌گیری حداکثری و بهینه از امکانات موجود در جهت رفع مشکلات اقتصادی-اجتماعی که به افراد احساس امنیت اقتصادی-اجتماعی می‌بخشد، تلاش شود تا آرامش خاطر و امنیت روانی حاصل از آن فضا برای بروز رفتارهای شاد و امید به آینده به‌ویژه امید به آینده شغلی مساعد شود و از طرف دیگری اعتماد سازمانی را نیز افزایش دهد.

افراد ساکن در مناطق کم‌برخوردار و نیمه برخوردار بر اساس نتایج این مطالعه اعتماد عمومی و همچنین احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی بیشتری داشتند. نتایج یافته‌های اطلس کیفیت زندگی در تهران سال ۱۳۹۶ نشان داد که ساکنان مناطق ۲۰، ۱۹ و ۲۱ که جز مناطق کم‌برخوردار و نیمه برخوردار هستند نسبت به سایر مناطق اعتماد بیشتری نسبت به همسایه‌های خود داشتند (رصدخانه شهری تهران؛ ۱۳۹۶: ۷۵). یکی از شاخص‌های رده‌بندی مناطق شهر تهران به سطوح مختلف توسعه‌یافتگی توسعه اقتصادی و اجتماعی بوده است، قطعاً افراد ساکن در این مناطق با مشکلات اقتصادی و اجتماعی مواجه هستند و احساس ناامنی اقتصادی-اجتماعی بیشتری دارند.

از طرف دیگر، از آنجا که ساکنین مناطق برخوردار و خیلی برخوردار اغلب از پایگاه‌های اقتصادی اجتماعی خانوار با رفاه بیشتر مانند کاسبان و بازاریان هستند نسبت به عملکرد نهادهای عمومی نگرش مثبت‌تری دارند و اعتماد سازمانی بیشتری خواهند داشت و در نتیجه همان‌گونه که قبلاً نیز اشاره شد افزایش اعتماد سازمانی آنان باعث افزایش امید به آینده شغلی می‌گردد که نتایج بدست آمده در این مطالعه را تأیید می‌کند.

سخن پایانی مطالعه حاضر این که به‌منظور اشاعه و گسترش امید به آینده در بین شهروندان تهرانی باید از اثرگذاری مثبت متغیرهای تحصیلات و اعتماد سازمانی، بویژه در بین ساکنین مناطق برخوردار، به‌عنوان فرصتی ارزشمند استفاده کرد. چرا که با هم‌افزایی این متغیرها احتمال شکل‌گیری چشم‌اندازهای مثبت در جامعه به‌طور قابل‌ملاحظه‌ای تغییر خواهد کرد. همچنین افزایش اعتماد سازمانی، جامعه را به سمت گفتمان‌های اجتماعی مؤثر سوق می‌دهد و روی تعیین‌کننده‌های اجتماعی مانند امید به آینده تأثیر می‌گذارد. همچنین بالا بودن امید اجتماعی مانع بروز بحران‌های اجتماعی، شورش و هرج‌ومرج در جامعه می‌گردد. در چنین شرایطی، جامعه خیابان را برای بیان دیدگاه و نارضایتی‌ها مناسب نخواهند دید و چشم‌انداز روشنی برای اصلاح امور در آینده وجود خواهد داشت.

تشکر و قدردانی

این مقاله برگرفته از دو طرح تحت عناوین «بررسی تأثیر ابعاد اقتصادی-اجتماعی عقلانیت و رفتار فرزند آوری در شهر تهران» در سال ۱۳۹۶ (با شماره ثبت ۲۱/۲۶۸۴۵) و «کاربرد مدل معادلات ساختاری تعمیم‌یافته در بررسی عوامل مؤثر بر خودارزیابی سلامت سالمندان شهر تهران» در سال ۱۳۹۹ (با شماره ثبت ۲۰/۹۰۴۷۹) که با حمایت مؤسسه تحقیقات جمعیت کشور، انجام شده‌اند.

منابع

- آینده‌بان. (۱۳۹۴)، *آینده‌پژوهی ایران ۱۳۹۳*. تهران، رسانه تخصصی آینده‌پژوهی.
- ارجمندی نیا، علی‌اکبر؛ خانجانی، مهدی و محمودی مریم. (۱۳۹۱)، *امید و امیدواری: نظریه‌ها، مفاهیم و روش‌های ارتقای در جوانان و دانشجویان*. تهران، دفتر مطالعات فرهنگی و برنامه‌ریزی اجتماعی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.
- بیات، بهرام. (۱۳۸۸)، «بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت شهروندان تهرانی (با تأکید بر رسانه‌های جمعی، عملکرد پلیس و پروژ جرائم)»، *فصلنامه علمی-پژوهشی انتظام اجتماعی*، سال اول، شماره ۱: ۹-۲۹.
- پیرنژاد، علی و عبادی، نغمه. (۱۳۹۲)، «سرمایه سیاسی و اینترنت: بررسی سطح سرمایه سیاسی و تأثیر استفاده از اینترنت بر ابعاد آن»، *فصلنامه علوم مدیریت ایران*، سال هفتم، شماره ۲۸: ۲۶-۱.
- چلبی، مسعود و موسوی، سیدمحسن. (۱۳۸۷)، «بررسی جامعه‌شناختی عوامل مؤثر بر شادمانی در سطوح خرد و کلان». *مجله جامعه‌شناسی ایران*، سال نهم، شماره ۱: ۳۴-۵۷.
- چلبی، مسعود. (۱۳۷۵)، *تحلیل اجتماعی در فضای کنش*، تهران: نشر نی، چاپ سوم.
- حسن‌زاده، رمضان؛ محمدقاسمی، حمید؛ یداله پور، بهروز و رودباری شهیمیری، خدیجه. (۱۳۹۱)، «راه‌های تقویت امید به آینده از منظر قرآن و روایات»، *مجله علوم پزشکی بابل*، سال پانزدهم، شماره ۱: ۸۲-۸۸.
- حسنی، محمد. (۱۳۹۷)، «بررسی میزان تأثیرگذاری امنیت اجتماعی بر روی سطح امید به آینده دانشجویان اراک (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی)»، *فصلنامه دانش نظامی مرکزی*، سال ششم، شماره ۲۴: ۱۱۱-۱۲۸.
- داداش‌زاده، ناهید. (۱۳۹۴)، *بررسی جامعه‌شناختی امید به آینده و احساس شادکامی در بین خانواده‌های شاهد و ایثارگر و عوامل مرتبط با آن، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم اجتماعی*، دانشگاه تبریز.
- رصدخانه شهری تهران. (۱۳۹۶)، *اطلس کیفیت زندگی شهر تهران: ارزیابی کیفیت زندگی در کلان‌شهر تهران*. تهران: نشر سازمان فناوری اطلاعات و ارتباطات شهرداری تهران، چاپ اول.
- رفیع‌پور، فرامرز. (۱۳۷۸)، *آنومی یا آشفتگی اجتماعی*. تهران: نشر سروش، چاپ اول.

- رفیعان شالی، محمد. (۱۳۹۱)، «تحلیل فضایی سطح توسعه‌یافتگی تهران به تفکیک مناطق شهری»، برنامه‌ریزی و آمایش فضا، سال شانزدهم، شماره ۴: ۲۵-۴۸.
- سریع‌القلم، محمود. (۱۳۷۷)، «مبانی عشیره‌ای فرهنگ سیاسی ایران»، اطلاعات سیاسی-اقتصادی، سال دوازدهم، شماره ۱۳۶-۱۳۵: ۵۸-۷۶.
- صفری، شالی و طوافی، پویا. (۱۳۹۶)، «بررسی میزان امید به آینده و عوامل مؤثر بر آن در بین شهروندان تهرانی»، برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال نهم، شماره ۳۵: ۱۱۷-۱۵۷.
- عبدالهی، عادل. (۱۳۹۶)، بررسی تأثیر ابعاد اقتصادی-اجتماعی عقلانیت و رفتار فرزند آوری در شهر تهران (طرح پژوهشی). تهران: نشر مؤسسه مطالعات و مدیریت جامع و تخصصی جمعیت کشور، چاپ اول.
- علیزاده اقدم، محمدباقر. (۱۳۹۱)، «بررسی میزان امید به آینده در بین دانشجویان و عوامل مؤثر بر آن»، فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، سال سوم، شماره ۴۸: ۱۸۹-۲۰۶.
- غفاری، غلامرضا. (۱۳۹۳)، سنجش سرمایه اجتماعی در ایران. تهران: نشر پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات، چاپ اول.
- فرجی، خیابوای فرزاد؛ ولی‌پور، امین و خادمی، مرتضی. (۱۳۹۴)، «انتظارات از رشته تحصیلی و نگرش نسبت به آینده شغلی در دانشجویان دانشکده بهداشت دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز در سال ۱۳۹۲»، توسعه آموزش جندی‌شاپور، سال ششم، شماره ۱: ۴۳-۵۱.
- فوران، جان. (۱۳۷۸)، تاریخ تحولات اجتماعی در ایران؛ مقاومت شکننده، ترجمه: احمد تدین، تهران: مؤسسه خدمات فرهنگی رسا، چاپ دوم.
- قاضی مرادی، حسن. (۱۳۸۰)، استبداد در ایران. تهران: نشر اختران، چاپ اول.
- کاتوزیان، محمدعلی. (۱۳۹۰)، ایران، جامعه کوتاه‌مدت، ترجمه: عبدالله کوثری، تهران: نشر نی، چاپ اول.
- کریم‌زاده، علی و ابراهیمی، حمیدرضا. (۱۳۹۵)، «بررسی تأثیر فضای مجازی (اینترنت) بر امنیت روانی کاربران (با تأکید بر جامعه دانشجویان)»، فصلنامه مدیریت بحران و وضعیت‌های اضطراری، سال هفتم، شماره ۲۷: ۱۰۳-۱۲۸.
- کوزر، لوئیس. (۱۳۸۰)، زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: نشر علمی، چاپ هجدهم.

تعیین کننده‌های امید به آینده شغلی در شهر... ، باقری و همکاران | ۳۹

- گیدنز، آنتونی. (۱۳۸۰)، جامعه‌شناسی، ترجمه: منوچهر صبوری، تهران: نشر نی، چاپ دهم.
- گر، تدرابر. (۱۳۷۷)، چرا انسان‌ها شورش می‌کنند؟ ترجمه: علی مرشدی زاده، تهران: نشر پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ دوم.
- گرانیپیه، طاهره و جوانمردی، پروانه. (۱۳۹۴)، مسائل زنان ایران، تهران: نشر معاونت امور زنان و خانواده نهاد ریاست جمهوری، چاپ اول.
- مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری. (۱۳۹۶)، گزارش آینده‌پژوهی ایران، تهران.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۹۶)، نتایج طرح آمارگیری نیروی کار، تهران.
- هدایتی، زهره؛ سیفی، نسیم؛ حکمت‌فر، سمیه و بدخش، سمانه. (۱۳۹۱)، «دیدگاه دانشجویان رشته دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی شیراز نسبت به رشته تحصیلی و آینده شغلی خود»، *مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی*، سال دوازدهم، شماره ۳: ۱۸۳-۱۷۶.
- هزارجریبی، جعفر و صفری شالی، رضا. (۱۳۸۹)، «بررسی مفهوم شادکامی اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن»، *فصلنامه علمی و پژوهشی برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی*، سال دوم، شماره ۳: ۳۱-۷۲.
- هزارجریبی، جعفر و صفری شالی، رضا. (۱۳۹۲)، «گفتمان عدالت در لوایح برنامه‌های توسعه پس از انقلاب اسلامی (با تأکید بر کاهش فقر و محرومیت)»، *فصلنامه علوم اجتماعی*، سال بیستم، شماره ۶۱: ۱-۴۴.
- هزارجریبی، جعفر و صفری شالی، رضا. (۱۳۸۸)، «بررسی عوامل مؤثر بر ارتکاب جرم (مطالعه موردی زندانیان استان مرکزی)»، *فصلنامه علوم اجتماعی*، سال شانزدهم، شماره ۴۶: ۷۴-۴۱.
- وحید دستجردی، لیلا و نیلفروشان، پریسا. (۱۳۹۴)، «امید شغلی: نقش عوامل شخصی، اجتماعی و حمایت خانواده»، *پژوهشنامه روانشناسی مثبت*، سال اول، شماره ۴: ۱۵-۲۹.

- Akbarzadeh, Majid, Mohamad Mostafavi, Ali Mirzaee, Samaneh Asadi, Ali Hashemzadeh, and Abbas ReyhaniNahr. (2014). "Relationship between Time perspective and work hope". *Bulletin of Environment, Pharmacology and Life Sciences*, 3:157- 163.
- Augustin, A. (2014). "Hope in the future". *BrazilEcon*, 6(4):28-30.

- Baljani, Esfandiyar, Mehdy Kazemi, Elham Amanpour, and Tooran. (2011). "A survey on relationship between religion, spiritual wellbeing, hope and quality of life in patients with cancer". *Evid Based Care*, 1(1):51-62.
- Bentler, Poal. M., and Doaglus G. Bonett. (1980). "Significance tests and goodness of fit in the analysis of covariance structure". *Psychological Bulletin*, 88: 588-606.
- Fouad, Nadya A., and Michael T. Brown. (2000). *Role of race and social class in career development: Implications for counseling psychology*. Handbook of counseling psychology (3rd Ed). New York: Wiley.
- Giddens, Antoni. (1992). *Human societies: an introductory reader in sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Hinds, Pual. (2004). "The hopes and wishes of adolescents with cancer and the nursing care that helps". *Oncology Nursing Forum*, 31: 927-934.
- Huen, Jenny MY., Brain Y.T.Ip, and Paul S.F.Yip. (2015). "Hope and Hopelessness: The Role of Hope in Buffering the Impact of Hopelessness on Suicidal Ideation". *PLoS One*, 10(6):1-18.
- IPSOS. (2017). *Pathways to Progress Global Youth Survey 2017: Economic Prospects and Expectations*. https://www.ipsos.com/sites/default/files/04/2017/Pathways_to_Progress_Global_Youth_Survey_2017.pdf. Paris:IPSOS.
- Juntunen, Cindy. L, and Kara Brita Wettersten. (2006). "Work hope: Development and initial validation of a measure". *Journal of Counseling Psychology*, 53(1): 94-106.
- Long, J. Scott. (1997). *Regression Models for Categorical and Limited Dependent Variables*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Muthén, Linda K., and Bengt O. Muthén. (2001). *Mplus User's Guide*. Los Angeles: National Institutes of Health.
- Shrout, Patrick. E, and Niall Bolger. (2002). "Mediation in experimental and nonexperimental studies: New procedures and recommendations". *Psychological Methods*, 7: 422-445.
- Snyder, C. R. (2000). *Handbook of hope: Theory, measures, and applications*. Lawrence: Academic Press.
- Snyder, C. R. (2002). "Hope theory: Rainbows in the mind". *Psychological Inquiry*, 13(4): 249-275.
- Snyder, C. R., and Michael E. McCullough. (2000). "A positive psychology field of dreams". *Journal of social and clinical psychology*, 19: 151-160.
- Stolarski, Maciej, Joanna Bitner, and Philip. G. Zimbardo. (2011). "Time perspective, emotional intelligence and discounting of delayed awards". *Time and Society*, 20(3): 346-363.

- Thompson, Mndi. N., Pa Her, and Rachel S. Nitzarim. (2013). "Personal and contextual variables related to work hope among undergraduate students from underrepresented backgrounds". *Journal of Career Assessment*, 30: 1-8.
- Thompson, Mndi. N, and Linda M. Subich. (2011). "Social Status Identity: Antecedents and Vocational Outcomes". *The Counseling Psychologist*, 39: 735-763.
- Yakushko, Oksana, and Olga Sokolova. (2010). "Work hopes and influences of the career development among Ukrainian college students". *Journal of Career Development*, 36(4): 310-23.
- Yu, Ching-Yun. (2002). *Evaluating cutoff criteria of model fit indices for latent variable models with binary and continuous outcomes*. Los Angeles: University of California.